

Przemysłowiec

TYGODNIK POPULARNY DLA SPRAW TECHNIKI I PRZEMYSŁU

Prenumerata wynosi:

w Łodzi
miesięcznie ..... K 1 20
kwartalnie 3 50
rocznie ..... 14 —
w Niemczech:
kwartalnie ..... M 3 50
rocznie ..... 14 —
w Królestwie polskiem:
rocznie ..... rubli 6 —

Redakcyja:
Lwów, ul. Kopernika 1. 19.

Przedruk z Przemysłowca
dozwolony jedynie za
podaniem źródła.

Wychodzi w każdą
sobotę rano.

Ogłoszenie (inzeraty)
od miesięca wiersza je-
dynej szpalty drobnym
drukem (petit) 40 h.

NUMER POJEDYNY 40 h.

Prenumeratę miejscową i zamiejscową oraz ogłoszenia przyjmuje: Biuro dzienników Sokolowskiego, Lwów, Paśa Hausmanna 9.

* * * * * Redakcyjny naczelny: Inżynier cywilny Edmund Libański. * * * * *

TREŚĆ: Nr. 5. zawiera następujące
artykuły:

1. Jak działać dla przemysłu krajowego. II. (A).
2. Sprawy przemysłowe: Polski przemysł galanteryjny (*fin*). — Przemysł torowy w Rosyi (*Inż. St. Żmigrodzki*). — Fabryka młotków i trzonków drewnianych (*Inż. Bronin*).
3. Sprawy techniczne: Jak szybko budują Amerykanie. — Osuszenie piwnic.
4. Z postępu techniki i przemysłu (Koleje pod obłokami) (*Inż. Edmund Libański*).
5. Kronika techniczna i przemysłowa.
6. Wynalazki i konkursy: Co warto wynaleźć? (ciąg dalszy). Elektryczny stół Jaquarda bez kart — patenty i ołerty.
7. Informacje w pytaniach i odpowiedziach.
8. Głosy z kraju.
9. Sprawy zawodowe kobiet: Walka kobiet z klas średnich u pracy zawodowej — Wzrost przemysłowych kobiet.
10. Wykaz wolnych i poszukiwanych posad (dla wszelkich gałęzi przemysłu).
11. Korespondencja Redakcyjna.
12. Rozmaitości.
13. Co i gdzie wyrabia się w kraju.
14. Dziesięcioro przykładów dla przemysłu.
15. Ogłoszenia firm krajowych.

Do czytelników!

W listopadzie b. r. rozpoczniemy w odcinku naszym druk większej pracy Edmunda Libańskiego z historii pouczających, niezwykle interesujących a jednak fantastycznych pomysłów wynalazczych — nie dających się urzeczywistnić, pod tytułem:

„PERPETUUM MOBILE“

z rycinami.

Brak należytego wykształcenia przyrodniczego i brak ścisłych wiadomości o prawach fizykalnych, powoduje często bezowocne prace zdolnych i wynalazczych umysłów; sądzimy więc, że drukowanie powyższej rzeczy, będzie pożyteczne.

Redakcyja.

Jak działać dla przemysłu krajowego?

II.

Z pobieżnego tylko rzutu oka na spis firm krajowych i wyrobów tychże poznać można, że w wielu gałęziach producyli sami sobie wystarczyć możemy; idzie więc zatem, że możemy wyrobów tych żądać w wszelkich składach i sklepach w handlu *en detaille* i nawet *en gros*.

To, co bezpośrednio daje ziemia w górnictwie w przetwarzaniu plodów górniczych rozrost się już u nas do wielkich gałęzi przemysłu.

Mamy sól, mamy wosk ziemny, mamy naftę, pokłady nawozowej soli potasowej, sylwinu mają być pod Kałuszem bardzo znaczne.

Te skarby ziemi trzeba na wierzch wydobyć nie płacąc Prusakom haraczu, za sól potasową ze Stassfurtu.

Mamy węgla więcej, niż to w polspolicie przypuszczają, w kopalniach Sierczy, Tenczyńska, Jaworzna, Dąbrowy, gdyby je rozszerzono i pogłębiono, znalazłoby się dość węgla dla całej Galicyi, na długie lata. Mamy zresztą węgiel w Glińsku, Potyliczu, Myszyńcu.

Mamy galman i cynk, kopalnie i huty w Chrzanowie, Długoszycach i Niedzielskich.

Wapno, gips, cement, wyroby ceglarskie, szamotowe, kaflarskie, stanęły w Galicyi już dość wysoko. Wystarczy wspomnieć takie wapieniki jak w Podgórzu, Jaworznie i Węgierce, takie cegielnie i fabryki dachówek, jak lwowskie, niepołomicka, kołomyjska, takie kaflarnie, jak we Lwowie, w Dębniakach, w Glińsku i mnóstwo drobniejszych, także postępowe fabryki cementu, jak Libana w Podgórzu.

Są huty szkła w Żółtkwi, Tarnowie, Majdanie średnim i pomniejszych; czynią zadość wymaganiom; wyrób naczyń kamiennego w Porembie, Rawie i Po-

tyliczu, czyni zbytecznym przywóz tego wyrobu z Śląska pruskiego.

Piękna majolika kołomyjska daje nam wyroby artystycznie piękne, rugujące ozdobną porcelaną.

Mamy rozwinęty przemysł gorzelniany fabrykację czystego alkoholu, który idzie od nas do Szwajcaryi, Włoch, Hiszpanii, Egiptu — mamy przecież wyśmienite napoje spirytusowe i popełniamy grzech społeczny jeśli używamy jeszcze floridorskich treberów, likierów francuskich i holenderskich, a przewzyszyliśmy szkoldiwych, trujących fabrykatów, które spekulanci chrzcą nazwą „koniaku“.

Poco sypać pieniędzy za obce podejrzane wódki, skoro mamy tak znakomite i zagranicą wysoko cenione fabrykaty, jak Baczewskiego, Izdebnickie, Drohojewskiego i wiele innych.

Browar okocimski, Akcyjne Towarzystwo browarów lwowskich, Żywiec, Kałusz, Wojnicz i t. d. dostarczają pierwszorzędnych gatunków piwa: browar w Trzcinciu, piwo bawarskie gdyby nie uprzedzenia i nałóg, ciągnących nas do obcych piw czeskich, wiedeńskich, bawarskich, wystarczyłoby konsumcyi krajowej, to sami produkujemy.

Tak samo wyrzucamy grosz za obce cukry i pieczywka Cabosa, chociaż posiadamy w kraju pierwszorzędną fabrykę sucharków, albertów, pierników Gu rugla w Jarosławiu, pierwszorzędnych cukierników, fabrykę czekolady Tretera i wiele innych.

Wielka, jedna z największych na kontynencie fabryka cukru w Przeworsku zaznaczyła się chlubnie w tej gałęzi wielkiego przemysłu, a fabryka syropu kartoflanego w Nosowie dostarcza dalszego półfabrykatu, aby kraj zapanował w całości nad produkcją pieczyw i cukrów i rugował z całą bezwzględnością wyroby zagraniczne.

Nasz przemysł drzewny ma znaczenie światowe. A idzie tu już nie tylko

Do wszystkich P. T. Kupców i Przemysłowców! Upraszamy o przesyłanie nam jak najliczniej próbek towarów krajowych (oraz cenników) o których umieścimy w naszym piśmie szczegółowe artykuły z oceną oraz objaśnieniem wartości i dobroci tychże, — celem najszerszego zbytu.

o kłocę i zwykły materiał tartakowy, lecz także o rozliczne wyroby przemysłowe z drzewa jak posadzki, gięte meble, coraz lepsze wyroby stolarskie, rzeźbiarskie, bednarskie i t. d. Trzeba dążyć tylko do zwiększenia i żywszego tempa produkcji, do tworzenia dalszych gałęzi.

Fabryki parowe Wczelaków we Lwowie, Muraniego w Krakowie, Weila w Buczkowicach, tartaki olbrzymie jak Poppera na Wygodzie lub Schmitta w Demnie pod Skolem i mnóstwo innych, wyrabiających materiały ciesielski, stolarski, bednarski, druty zaparkowe, wełnę drzewną, narzędzia drewniane łączą się w poważną gałąź przemysłu. Na ogół wprawdzie nie zdajemy sobie należytej sprawy z rozmiarów tych przemysłów, wina to małej ruchliwości producentów, niezrozumienie potrzeby reklamy, a także wina obojętności konsumentów.

Artystyczny wpływ i dążenia do wykształcenia coraz inteligentniejszego robotnika, wycierają szkoły przemysłu drzewnego, jak Zakopane, Kalwarya, Kołomyja, jak szkoły kotłodzielskiej w Grybowie, Kamionce strumiłowej i Grzymałowie, jak mnóstwo coraz lepszych pracowni stolarskich, powroźniczych, lokarskich, bednarskich i t. d.

Wyroby koszykarskie z krajowej łożyny, których coraz więcej i coraz wykwinizniej. — Stanowią one już artykuły handlu krajowego i wywozowego, wyroby Rudnika, Wiązownicy, Skotyszyna, Rudek, Dzwonny, Zatora, Siekierzyc, Bilinki, Albogony, Żurawna, Siedlca i innych, coraz bardziej są cenione.

Fabryki papieru w Czerlanach, pod Gródkim, w Sasowie, w Białej, nie ustępują w niczem pierwszorzędnym tego rodzaju zakładom zagranicznym, brak tylko dotychczas przemysłów drugorzędnych, których materiałem surowym jest papier — jak kartonowy, pudełek, zabawek papierowych, najrozmaitszych wyrobów galanteryjnych itp.

Posiadamy drukarnie, litografie, zakłady

fotograficzne; przemysł reprodukcyjny, odpowiadający najpełniej krajowym potrzebom i bez produktów reprodukcyjnych zagranicznych, moglibyśmy się obejść łatwo.

Trzeba jednak to wszystko uprzytomniać sobie zawsze przy każdej potrzebie i mając dobre chęci, rozumiejąc, co znaczny może ekonomiczny rozwój kraju nie tylko dla nas ale i dla następnego pokolenia: nie żałować początkowo czasem i trudu dla nabycia towaru do brego wyrobionego w kraju. Za takim masowym odruchem pójdą i kupcy, a wytwórcza krajowy będzie również daleko i coraz lepszy i tańszy towar; albowiem punkt to najdalej i a żali w szew całej akcji dzisiejszej; tak agencji „centralnego związku fabrycznego” jak i usiłowani naszego pisma. (Δ)

Sprawy przemysłowe.

Polski przemysł galanteryjny (Wystawa w Warszawie).

W październiku r. b. odbyła się w Warszawie Wystawa krajowa wyrobów galanteryjnych. Sąd wydawany o wystawach tego rodzaju przy obecnym stanie polskiego przemysłu, musi być nader względny, trzeba bowiem wziąć pod uwagę, krótki stosunkowo czas rozwoju tego przemysłu i ogromne trudności z jakimi ma do walczenia. Zważywszy te okoliczności przynajmniej należy że wystawa wykazała rezultaty wcale pomyślne, a zarówno z jej zalet jak i braków wynikły wskazówki ważne dla rozwoju tego działu przemysłu tak w Królestwie, jak i w Galicyi.

Ogół wyrobów galanteryjnych krajowych rozdzielono na 6 działów: 1) Wyroby metalowe, 2) wyroby skórzane, 3) wyroby z papieru, 4) wyroby z drzewa, 5) wyroby ceramiczne, 6) wyroby perfumiarские. Najliczniej obeszano wystawę wyrobami metalowymi, mimowoli jednak i one nie dawały

jeszcze zupełnego obrazu produkcji krajowej, a tem mniej da się to powiedzieć o innych mniej licznie obestanych działach. Nado braku na wystawie jednej ważnej bardzo dla zamierzonej korzyści, rzeczy, tj. wykazania części składowych wyrobów galanteryjnych, materiałów w surowych i półrobionych, które zarówno dla publiczności jak i dla fachowców byłyby zajmujące i pouczające.

Podnieść natomiast i jako przykład podać należy sposób w jaki sędziowie — rzeczoznawcy, wywiązali się ze swego zadania przy wyznaczaniu nagród i odznaczeń. Oto badali oni nie tylko okazy, lecz i wystawców samych, tj. ich siłę wytwórczą, rozmiary zbytu, pochodzenie materiałów surowych i tych, co ich obrabiają, a nawet w sumiejszości swej szli tak daleko, że dla dokładnego zbadania wszystkiego, udawali się do Zakładów i pracowni wystawców.

Z pomiędzy odznaczonych, nagrodami i złotemi medalami, warto wymienić kilka najwybitniejszych, ażeby i nasza publiczność mogła się zorientować, jakiego rodzaju wytwory galanteryjno-artystyczne nabywać może w zakładach polskich, które ani co do jakości ani co do ceny wytworów nie ustępują zagranicznym.

W zakresie robót brązowych artystycznych, odszczęglił się firma Braci Łopieńskich w Warszawie; wystawiając bogaty zbiór robót wykonanych wedle własnych rysunków, lub rysunków artystów miejscowych. Zakład ten już od paru dziesiątek lat jest jedyną w Polsce dobrą szkołą brązowników: to też wszyscy prawie artyści tego rzędu, chociaż dokształcali się zagranicą, wyszli ze szkoły braci Łopieńskich.

W dziale wyrobów terakotowych na wzmiankę zasługuje Towarzystwo udziałowe pod firmą W. Łuszczewski i S-ka. Zajmująca jest historia tej młodej jeszcze fabryki. Oto w r. 1895 założył Władysław Łuszczewski w Kole pod Warszawą fabrykę glinianych doniczek do kwiatów. Wyrabiano

EDMUND LIBAŃSKI.

Ze świata postępu techniki i przemysłu.

(Przez Alpy. — Walka w podziemiach. — Montecenis. — Gotthard. — Bohaterski inżynier. — Dwadzieścia tysięcy metrów tunelu. — Simplon. — Przy wierceniu ślad. — Armata szatrowa. — Zwycięstwo pokoju.)

Postęp techniki, nowe konstrukcje szyn, odmienne lokomotywy, nowe maszyny, ogólnie obmyślane aparaty wiertnicze, znakomicie urządzone system budowy, dla przyszłego bezpieczeństwa podróży, jak i bezpieczeństwa niezamordowanych pracowników tego dzieła, zapewnity człowiekowi zwycięstwo nad przyrodą i ślepiemi mocami żywiołów.

Nim omówimy w dalszym ciągu te cuda „techniki nowoczesnej” wspomnę że trzeba wogóle o postępie w tej dziedzinie komunikacji o środkach opanowania przestrzeni, przez armie inżynierów i robotników za pośrednictwem bożka nowego wieku: — kapitału!..

Wiekі mijają za wiekami, państwa powstawały i upadały, rozgrywały się odwieczne tragedye ludzkości, a stopa ludzka nie zdołała stanąć na karkach pod niebo pierzących się grzbietów.

Olbrzymim wałem granitów, szczytami w wiecznym śniegu uśpionymi, zasłoniły Alpy, Włoch błękitny od zimnych powiewów północy.

Przez łańcuch gór 600 km. długi nie było drogi, a pierwszym, który zakłócił grobową ciszę lodowców i przedarł się na północ przez Alpy, był Hannibal z słynną swą armią.

Widł go duch zaboru — duch wojny, zszesnając wieków temu.

Ten sam duch dodał siły Napoleoniowi I. w słynnym zwycięskim pochodzie

przez Alpy. — Napoleon jednak nie rwał się z tą dżiką śmiałością, jaką zasnął w historii Hannibal, przygotował sobie bowiem roztropnie drogi wykute na tych dzikich grzbietach.

W przeciągu lat 8, do r. 1810, siedm dróg wojskowych prowadzić mogły armie rewolucyjnej Francji, przez przełęcze ponad 2000 m. wysokości, do kraju cytryn i gajów oliwnych.

Ile tam włożono energii, pracy, myśli i kapitału w te komunikacje, które powstały pod tchnieniem straszliwych wojen i wrzenia niespodziewanych wypadków — trudno dziś policzyć.

Pracę mierzymy dziś czasem, kapitałem, potęgą maszyn zużytych, a przecież maszyna parowa, to dzieło ery nowej — czasów pokoju!..

Wówczas jej nieznaną, koleje maszyny dla dobra ludzkości zdobywał, rozwijał duch pracy w pokoju, przemysł i handel rósł i potęgiał pod jego tchnieniem, a na stalowych szynach, kładło się piętno nowego wieku „skrzydlate koto!”

ich po 10,000 dziennie, lecz wkrótce okazało się, że w kraju nie było dostatecznego zbytu, wielkie zaś koszty transportowe uniemożliwiały wywóz tego towaru. Zaprowadził więc Łuszczewski już w r. 1896 w fabryce swej dział galanterji, pod kierownictwem wykształconego i doświadczonego przy fabrykach zagranicznych Ludwika Postalskiego. Ze zaś większy rozwój przedsiębiorstwa wymagał walszyszych nakładów, wzięwano zatem w r. 1900 Towarzystwo udziałowe.

Obecnie we fabryce pracuje 70 robotników i przy zastosowaniu silnicy naftowej wyrabiają rocznie towaru za 600,000 rubli, z czego przeważają część wywożą do cesarstwa.

Firma Konstanty Thies z Warszawy wystawiła bonbonierki pluszowe, i inne, albumy, pudełka ozdobne itp. Fabryka ta założona przed 40 laty zatrudnia obecnie — przy pomocy silnicy parowej — 115 robotników i wyrabia towaru za 120,000 rubli.

Piękne oprawy do książek do nabożeństwa i inne ozdobne oprawy, zazwyczaj sprowadzane z zagranicy wyrabia również pięknie w Warszawie p. Jan Puget. W intrologatorni tej zatrudniono 18 robotników, produkcyja zaś jego roczna dochodzi do 35,000 rubli.

Romuald Szumański ślusarz z Warszawy, pokazał na wystawie wyroby artystyczno-ślusarskie i dał dowód, iż artystom może się przejawić nie tylko w kosztownym materiale lecz i w twardej pospolimiu. Wystawa ten był też jednym, który pokazał stopniowy rozwój i postęp działania przy odkuwaniu z żelaza. Przedstawił kawałek żelaza surowego i następnie stopniowe zmiany pod wpływem ognia i młotka — aż do wykucia kwiatu róży.

Przemysł lorfowy w Rosji.

Od szeregu już lat dotkliwie daje się odczuć w Rosji brak węgla i nafty. Braku tego nie powoduje ubóstwo przyrody, prze-

ciwne pokłady węgla antracytu i ropy obficie są tam reprezentowane niż w innych państwach, lecz w latach ostatnich, dzięki polityce fiskusowej rządu, niezwykle szybko rozwinął się przemysł metalurgiczny.

gorączkowo wzięto się do budowy wielkiej sieci kolejowej, wzmocniono ruch parostatków na drogach wodnych, a wskutek gwałtownego zapotrzebowania paliwa produkcyja węgla w zagłębiu Donieckim i ropy w okolicach Baku nie jest w stanie nastarczyć zamówieniom. Zdarzają się też wypadki zastoju wielkich hut żelaznych a i towarzystwa żeglugi ucierpią niejedną stratą z powodu opóźnienia dostaw paliwa.

Rząd rosyjski zmuszony był do zwrócenia uwagi na zastąpienie dawnego opału nowym surrogatem, a mianowicie torfem. O drzewie bowiem mowy być nie mogło, ponieważ lasy Rosji są już wyczerpane, że w obawie przed kataklizmami przyrody, wydał rząd szereg rozporządzeń o ochronie leśnej, w praktyce swoją drogą niezbyt ściśle obserwowanych, jak i nas niestety.

W r. 1900 obradowała komisja pod przewodnictwem ministrów rolnictwa i dóbr państwa na kwestyja eksploatacyi torfu, przynajmniej czysto państwowego znaczenia, przyczem zebrano szereg statystycznych danych.

Pokłady torfowe w Rosji jak zresztą i u nas nie są dotąd zbadane dokładnie, jednakże liczyć je można na miliony dziesięć. I tak np. w 20 guberniach na skarbowych obszarach znaleziono około 96000 dziesięć pokładów torfowego, a ilość materiału opałowego obliczono na 300 milionów ton.

W Rosji istnieje obecnie jedna spółka akcyjna pod firmą: Ryńskie towarzystwo torfowe, które to przedsiębiorstwo ma na celu eksploatacyę pokładów torfu w okolicy tej nazwy. Towarzystwo to sprzedaje rocznie do 160000 ton brykietów uzynanych tam za najlepsze, a to po 1:15 K. za 100 kg. w partych większych.

Akcyje tego towarzystwa stoją na giełdzie petersburskiej w wyżej nominalnej ich wartości.

Istnieją także w gubernii Moskiewskiej i Włodzimirskiej drobne przedsiębiorstwa, których łączna produkcyja roczna reprezentuje wartość 66000 ton. Właścienie produkują torf t. zw. krajany, lecz te ilości są znikomem i nie dają się obliczyć.

Co się tyczy wartości kalorycznej rosyjskiego torfu, to według analize belgijskiego chemika p. N Beryć, który badał także inne gatunki, wynika, iż podczas gdy torfy holenderski i niemiecki zawierają średnio 10% popiołu, to rosyjski zawiera mniej niespalonych resztek.

Torf rosyjski zawiera mało siarki, nadaje się przeto do niektórych celów w hutnictwie. Analiza torfu wspomnianego wyżej towarzystwa ryńskiego dała następujące rezultaty: węgla 27.96%, popiołu 4.60%, części lotnych, węglowodorów, azotu i innych 67.44%, wartość ciepła 4099.46 kaloryj. Ponieważ suche drzewo daje zaledwie 4000 kaloryj, więc torf ten jako paliwo je przewyższa.

Byłoby bardzo pożądanem, aby i nowe gatunki torfu, zwłaszcza w wschodniej części kraju poddać ścisłym analizom.

Czy zbadały je kompetentne siery, którym przypada piecza nad rozwojem krajowego przemysłu i by rezultat badań tych opublikowano w prasie.

I u nas znalazłaby się kampania dla eksploatacyi i niewątpliwie liczyć by mogła na wielki zbył, bo sprawa ta i u nas jest już dawno na czasie; paliwo staje się coraz droższem a lasów coraz mniej.

Int. St. Żmigrodzki.

Fabryka młotków i trzonków drewnianych.

Dotychczas nie mamy w kraju specjalnej fabryki trzonkowej siły wyrobem młotków i trzonków drewnianych. Jedynie szkoła dla

Leższy szyny zatrzymały się u stóp nieprzebytej skały, a myśl ludzka nie stanęła.

Przebijemy się przez te wały, przewiercimy kamienne cielska, wydrążymy długie podziemne kurylaty, w nich pędzą rylsy i pomniki kolos parowy — tak zlekcia inżynierowie — technika i praca dopomoga do zwycięstwa nowej myśli.

I tak się stało!

Pierwszy tunel przez Mont-Cenis (łączący Francję z Włochami) 13 km. długości, wykończono w roku 1871, a budowa trwała od r. 1860 t. j. lat 11.

Poczyniono mnóstwo doświadczeń, wynaleziono cały szereg pomocniczych maszyn, środków bezpieczeństwa, tak, że do budowy drugiego słynnego tunelu przez Gotthard przystąpiono z prawdziwą brawurą.

Tunel 15000 m. długości, wykonany był miał w przeciągu lat 9.

Główny dowodzący tej walki z przyrodą, tej walki ciężkiej w podziemiach, pełnej niebezpieczeństw, niespodzianych usunięć warstw, wytrysków wody, zabójczych

gazów, wysokiego gorąca, przypadkowych wybuchów dynamitu i t. p. był inżynier Favre.

Przy budowie, którą prowadzono z gorączkową energią po obu stronach góry, piętrzyły się w miarę postępu robót, coraz większe trudności. Temperatura dochodziła do 46°, robotnicy mdleli i wpadali w specjalny rodzaj anemii, część ich umierała na tę chorobę, każdego miesiąca padało 20 do 50 koni i mułów, kosztła się zwiększała, czas uchodził, a czas toznaczył — pieniądz.

Niedotrzymaniu terminu ukończenia budowy, równało się ogromnym stratom finansowym.

To też inżynier Favre, człowiek przy rozpoczęciu robót (w r. 1872) zdrowy, silny, pełen energii, o tryskającej życiem fizyognomii, kruczych włosach, zmienił się w ciągu kilku lat nie do poznania.

Pokładł, posiwił i spospeniał, nieustannie czynny, narażał się niejednokrotnie na niebezpieczeństwa i w końcu tuż przed ukończeniem budowy, znalazł śmierć tragiczną

wraz z wieloma robotnikami w podziemiach skwarnych tunelu.

Na północnej stronie góry św. Gottharda, na cmentarzu w Goischenen ułożono do snu wiecznego woskieni i wodza i robotników tej armii pracy, a przykrywa je jeden wielki, wspólny marmurowy głaz...

Tunelem tym dziś... pędzą błyskawiczne pociągi, przelewają się fale turystów do uroczej Italii, żada hazardyści do Monte-Carlo a w wygodnych aksamitach pierwszej klasy, rozpiera się niejednym możny pasażer.

Czy przyjdzie im, tym podróżnym — kiedy na myśl — choćby wtedy, gdy snop iskier parowego smoka, rzuci się na rozdarła głazy podziemie; ile ofiar tam legło przy budowie, ile rąk, ile mózgów zużyła ta walka z przyrodą?

Wszak jedzie się tak miło, wygodnie i bezpiecznie.

Czy wspomnie kto imię bohaterów tej „pracy całego życia”, z której korzysta ludzkość cała?...

Zdaje się iż nie, bo imiona bohaterów

wyrobu zabawek w Jaworowie i p. Przyma tamże, na małą skalę uprawiają te gałęzi przemysłu drzewnego Młotek zrobiony z buka wyrosłego na gruncie skalistym z materiału wyrosłego w naszych Tatrach i Karpatach nie ustępuje w niczem zagranicznym, nawet z dębu amerykańskiego.

Utworzenie takiej fabryki w kraju byłoby bardzo pożądanem i mogłaby ona liczyć na eksport swoich wyrobów zagranicą, to samo można powiedzieć i o korkach bukowych, których olbrzymia fabryka, istnieje w Wiedniu.

Były by to wyroby bukowe, atoli trwałość ich i dobroć zadowoliły by wszelkie zapotrzebowania.

Kilka ogólnych wskazówek będzie tu na miejscu.

Już przy samym wyrobie młotków z drzewa trzeba zachować pewne ostrożności, które w następstwie zapewniają trwałość wyrobu. Pierwszym warunkiem jest, by buki przeznaczone do wyrobu młotków, były ścinane zanim soki zaczęła w nich krążyć, sok bowiem jest truciźna, która niszczy i rozkłada pień ścięty.

Stare drzewo bukowe również nie na daje się do wyrobu młotków, gdyż nie posiada należytej elastyczności i łatwo pęka.

Drzewo wyrosłe w miejscach, gdzie panują silne wiatry, najlepiej trzaskają się do wyrobu trzonków. Daje ono trzonki włókniste, elastyczne i twarde. Trzonki, do schnięcia powinny być ustawione pionowo.

Jeżeli je pokryje grzybek stają się bezużyteczne, przybierają barwę szarą i fanią się łatwo.

A. R.

Sprawy techniczne.

Jak szybko budują Amerykanie.

W czerwcu r. z. zarząd wzorowej szkoły technicznej w Bostonie w Stanach Zjednoczonych północnej Ameryki, doszedł do

myśli i tych prac, mniej są znane od imion tych, którzy z mocy władzy, krwią i ogniem, męką narodów znaczyli ślady swego zaborczego ducha...

Dzieło takie, jak przedarcie się z jednego kraju do drugiego po pod olbrzymie góry, przewiercenie skał, jest wielkim wypadkiem w świecie pracy, jest postępem kultury — otwiera nowy okres ruchu i budzi uśpięone siły do postępu i pochodu naprzód.

Oto dla ruchu, przemysłu i handlu te dwa połączenia (Mont-Cenis i Gotthard) nie wystarczyły, niebawem wydrążonym zostanie tunel trzeci.

Za rok istnieje będzie nowa arteria komunikacji, kursować będą pociągi pod Simplem, w tunelu o długości 20 tysięcy metrów.

Dzieło to rozpoczęto w listopadzie 1898, w maju 1904 ma być oddane do użytku, kara za każdy dzień spóźnienia wynosi 5000 franków, koszt cały budowy 70 milionów franków.

A teraz proszę uprzytomnić sobie na

przedwzięcia, że sale szkolne oddziałów elektrotechnicznych są za małe — więc postanowił wnieść nowy gmach szkolny, którego koszt wynosił 100 tysięcy funtów szterlingów. Trudność wykonania na ten jedynie polegała, że nie można było znaleźć w Bostonie budowniczego, któryby się podjął wnieść gmach taki w przeciągu niespełna trzech miesięcy, to jest w czasie wakacyjnym.

Nakoniec znalazł się poszukiwany budowniczy w „Niemieckim Związku budowniczych” — a był nim wynalazca motoru do robót betonowych, niejaki p. Gilbreth. Kontrakt wót spisano 28. czerwca i ostateczne wykończenie gmachu nastąpiło 15. września.

Dnia 2. sierpnia, t. j. w 35 dni po podpisaniu kontraktu, gmach był już pod dachem i wiele sal szkolnych było już gotowych do ostatecznego wykończenia. Pospiech z jakim ta budowla postępowała, zdzawia tembardziej, gdy zważymy, że wbito dla niej 1300 pali, zwieziono cegieł w liczbie miliona, a postawienia fundamentów betonowych i szalowań drewnianych oraz zamówienia haków i wielu innych przedmiotów dokonano w wielkich rozmiarach, w tak krótkim przeciągu czasu. Jest to wprost bezprzykładne w dotychczasowej praktyce.

Budynek ten zajmuje przeszło 3.700 m kwadrat. Pawilon środkowy zajmują hale maszynowe na przestrzeni 100 m długości i 14 m szerokości. Pawilon ten posiada motor, który przez całą jego długość transportuje maszyny na miejsce zapotrzebowania. Czwarła część pawilonu jest wyłożona brukiem betonowym do ustawiania maszyn dynamo. Całość posiada 47 rusztowań. Na dachu nowego budynku znajduje się 70 otworów okiennych

Ażebym wznoszenia budynku dozorował i oglądał go w miarę postępu robót, p. Gilbreth zbudował sobie po jednej jego stronie rusztowanie, gdzie miał mieszkanie zaopatrzone w lunetę oraz przyrządy telefoniczne. Śląd z pomocą owych przyrządów zarządzał budowniczy wszystkimi robotami. Gdy mu-

rarze zajęli swoje stanowiska, p. Gilbreth z sąsiedniego dachu dozorował robót. Budowa szkieletu oddziałów zajęła 13 dni, następnie po 7-miu dniach były załozone fundamenty, a po 35 dniach cała budowla była już zupełnie ukończona.

Osuszanie piwnic.

Wilgotne piwnice przedstawiają dla właścicieli i mieszkańców domów liczne niedogodności, po pierwsze wpływają szkodliwie na zdrowie i niszczą przechowane w nich rzeczy, po drugie, ponieważ w czasie większego nacięku woda z dołu, woda z piwnicy musi być pompowana.

Środek dla zapobieżenia temu polega na tem, by przy robieniu podłogi piwnicznej zważano na to, iżby środkowa część piwnicy o 15—20 centymetrów głębiej była położoną, niżeli brzozi. Podłoga piwniczna będzie sklepieniem w dół zwróconem. Jeżeli użyto do podłogi piwnicznej dobrego cementu to wystarczyć dwie warstwy płaskich cegieł do wypełnienia włgłości przyzem wygładzenia jej uskutecznią się zapomocą żwiru i wapna. Skutkiem ciśnienia, jakie woda podchożąca z gruntu wywiera na podłogę piwniczną, części bruku w dół zwrócone tak się ścisają, że nie przepuszczają już wody. Piwnice, które podczas budowy górnej były nieraz na dwie stopy napełnione wodą, po należytem sporządzeniu podłogi piwnicznej trzymały się zawsze sucho.

Oczywiście, że i w starszych domach łatwo sporządzić taką podłogę, jeżeli tylko boczne ściany są również należycie cementowane. Czasem okaże się i potrzeba rozebrania wewnętrzznego muru piwnicznego i zastąpienia go innym z palonych kamieni zaprawionych cementem.

tych faktach postęp techniki i wynalazków.

Lat 30 temu na budowę tunelu 12 km. długiego, sotrzebowano lat 11; dziesięć lat później 15 km. wykonano za lat 9, a dziś 20000 m. wyłomu w skałach granitowych wykonać się ma za lat pięć!

Roboty rozpoczęto od strony południowej w Isolla, po północnej w Brieg — a jakżeż trafiła ku sobie ci pionierowie w podziemiach, rozdzieleni górami na trzy mile, jak łączą się w jednym naznaczonym planami, kierunku?

Nie jest to rzeczą ani łatwą, ani mało znaczną, wymaga niezmiernie dokładnych pomiarów i nieustannej kontroli.

Służą do tego dwa stałe obserwatorya z jednej i drugiej strony; zaopatrzone w instrumenta astronomiczne i niernicze. Złączone one są z całą siecią pomiarów w górach, na których pomieszczono stałe wieże sygnałowe.

Pomiary takie w karkołomnych szczytach nie należą również do łatwych rzeczy. Jest to zupełnie co innego wspinąć się dla

sporu, jako turysta, a zupełnie co innego prawie wisieć, przywiązany na jakimś odłamku wystającej skały i ustawiając instrument, mierzyć, odczytywać cyfry i rachować.

Wymaga to niezwykłej przystożności umysłu, bystrości i śmiałości i zrozumienia, jak opowiada jeden z inżynierów, „że gdy nagły wiatr, zachwiał teodolit (instrument nierniczy) i ten runął w otchłań, o mało i inżynier nie poleciał za nim” — szczęściem było, że sam mocno był przywiązany do skały.

Otóż pomiary określają linię dla obserwatorów, którzy w miarę postępu robót w tunelu, co kilkadziesiąt metrów w głąb kontrolują i oznaczają linię postępu wiecień.

A teraz co do samej roboty jako przebijają skały?..

Poprowadzę tam łaskawych czytelników na miejsce tych zapasów!..

Jesteśmy u stóp Simplonu w Brieg ...

(C. d. n.)

Kronika techniczna i przemysłowa.

Budowa miejskich domów robotniczych.

Gmina zamierza wkrótce wykonać budowę grupy domów robotniczych. Grupa ta, ma się składać z 4 domów, które okalają dziedziniec 37 m. dł., a 37 m. szerokości. Dziedziniec ten ma być obsadzony drzewami i zastawiony do użytku mieszkańców.

Dwa domy składają się każdy z trzech podwójnych domów z 27 pomieszczeniami o dwu pokojach, które umieszczone w 4 piętrach, oprócz tego, w suterenach są 2 sklepy i pracownia.

Trzeci dom, ma skrzydła z 4 mieszkańiami o 3 pokojach i 5 o dwóch pokojach, średnia część domu, ma 18 pomieszczeń po 2 pokoje, drugie skrzydło ma 7 mieszkań po 3 pokoje.

Czwarty dom ma 18 mieszkań o jednym pokoju i 6 mieszkań o 2 pokojach. Pokój, mieszkań o jednym pokoju ma 20 m² powierzchni, oprócz kuchni. Mieszkania o 2 pokojach mają 30 m², o trzech pokojach 43—58 m² powierzchni, oprócz kuchni.

Zapomnieliśmy dodać, że budowie te wykonać ma gmina miasta Stuttgartu — nie Lwowa!

Techniczne użytkowanie wodospadu Niagary.

Znaczenie wodospadu Niagary jako potężnego zjawiska przyrody, działającego na wyobraźnię ludzką, zgłasza w ostatnich czasach poniekąd wobec wspaniałych urządzeń technicznych, które silę wodną wodospadu zamieniają w energię elektryczną.

Po amerykańskiej stronie, są dwa olbrzymie zakłady, wyposażone w jedenaście grup maszynowych o sile 5000 koni.

Po stronie Kanady stawiają obecnie kilka zakładów motorycznych, w których ustawione będą turbiny o sile 10,000 koni.

W amerykańskich zakładach napięcie wynosi 22000 wolt, w kanadyjskich napięcie prądu, dojdzie do 40000 wolt, gdyż tu prąd musi być prowadzony z większej odległości. Gdy wszystkie motory w budujących się obecnie zakładach będą w ruchu, przedsiębiorstwo będzie miało do dyspozycji siłę 600,000 koni. W jaki sposób da się praktycznie użytkować tą siłą, to przyszłość okaże.

Dołychczas sprzedaje się prąd po 20 dolarów rocznie od sily konia. Obecnie zamierzają podnieść cenę na 25 dolarów.

Trzydziestoletnia wojna naftowa.

Pod tym tytułem wyszła handlowo naukowa rozprawa, nakładem L. Guttentaga w Berlinie, do której dołączona jest powszechna mapa wszelkich obszarów, na których produkują naftę, oraz mapa pól naftowych rumuńskich. Dzieło to, opracowane przez najlepszych sily fachowe ze użytkownictwem angielskiej, amerykańskiej, francuskiej, rosyjskiej, rumuńskiej i niemieckiej literatury, zasługuje na uwagę nie tylko fachowców interesujących się przemysłem naftowym, ale nadto, ponieważ omawia i oświetla, wszystkie sprawy rozwojowe, tego ważnego artykułu konsumcyjnego, może także ze stanowiska handlowego, obudzić w wysokim stopniu, zainteresowanie kupców.

Wypalanie kamienia kotłowego w turach.

Kamień kotłowy tworzący się w turach bardzo znacznie zwięża ich wnętrze. Starano się więc usunąć ten kamień, pogrążając w słaby roztwór kwasu solnego.

Ten sposób atoli okazał się niepraktycznym. Zaczęto więc próbować, czy nie uda się czasem usuwać kamień, przez ogrzewanie rur. Aby to uskutecznić kładziono dwie rury równoległe, a na nich kilkanaście innych w poprzek i w ten sposób układano kilka warstw rur jedna na drugą. Przestrzenie pomiędzy rurami zapelniono materiałem palnym (stomą lub drzewem) który spalano. Po takiej operacji, rury dały się łatwo wyczyścić, a ze 137 rur, poddanych temu oczyszczeniu tylko 6 wleгло zepsuciu. Prosty więc ten sposób daje wcale dobre rezultaty. (ro...)

Drzewo torfowe

co do stopnia twardości i odporności zbliża się do drzewa dębowego. Sporzadzanie tego materiału budowlanego, odbywa się wedle następującego, udoskonalonego postępowania w ten sposób, że masę torfową, przy zupełnem zatrzymaniu naturalnych włókien, wymywa się, następnie pozostawia wilgotną masę miesza z mieszaniną hydratu wapna i jakiegoś związku aluminowego n. p. glinki szarzkowej i poddaje się tłoczeniu.

Na powietrzu atmosferycznym, następuje stwardnienie masy.

W ten sposób sporządzone sztuczne drzewo nie wymaga ani pokostu, ani impregnacji.

Główna wartość drzewa torfowego, polega na jego trwałości i zabezpieczeniu jakie daje przed wilgocią, a początki na niewrażliwości na ciepło. Wedle podjętych prób drzewo torfowe zalicza się do materiy wolno się palących. Skutkiem tego nadaje się do budowni ogniowatowych.

Odporność na wniknięcie wody i na wpływ temperatury, czynią też także materiał odpowiedni do budowy okrętów i wagonów kolejowych, a nawet może być użyte do brukowania ulic i na progi kolejowe.

Wynalazki i konkursy.

Co warto wynaleźć?

U. Wareg Masalski. (C. d. n.)

Kl. 32. Sporzadzenie szklki dającej się uginąć — Kl. 34. Automat do czyszczenia butów — Maszynka do obskubywania drobiu z piór. — Kl. 36. Szybki sposób osuszania wilgotnych poekojów (w miejsce piecyków żelaznych). — Kl. 37. Zaluzje, któreby się automatycznie zamykały gdy słońce na nie świeci, a otwierały gdy przestaje. Podtoga rychocha, którąby można było wraz z ludźmi ze sally wysuwać. — Kl. 38. Zastąpienie korków innym jakim produktem. — Kl. 39. Znaleźć sposób imitowania perłowej macy przy użyciu celluloidu, kości itd.

Elektryczny słój Jaquarda bez karł.

Nowy ten wynalazek odznacza się tem, iż zamiast używanych wzorów na dziurkowanej karcie, znajduje się pas cynkowy z rzeczywistym rysunkiem wzoru.

Tkanie wzorzystych materiy odbywa się a tym warstwie następująco:

Rysunków nie kartonuje się, lecz przenosi się narysowany na żelatynie wprost na taśmę cynku. Pas cynku ma u brzegów

otwory, w które wchodzi zęby kół poruszających bez końca cały wzór.

Pas cynkowy powleka się materiyą nie przewodzącą elektryczności, a tylko linie wzorów pozostają niekietkne. Użykuje się tym sposobem możność urządzenia na tych miejscach kontaktu elektrycznego i działania tym sposobem na wszystkie części konstrukcyjne nasady jaquardowskiej.

Pas cynkowy przesuwa się na szeregach ruchomych szpileczek złączonych z platynami i kordami nasady. W chłii, gdy szpileczka dotyka cynku (punkt wzoru), kontakt zamyka prąd i platyna odnośnie się podnosi, gdy szpilka zjeżdża na powleczoną warstwę, prąd się przerywa i platyna spada.

Wynalazca Mr. Carver podaje kosztą tego całego urządzenia, nad którym pracował lat ośm: cały sół kosztuje 40 funtów szterlingów, nasada Jaquarda doń 14 funtów szterlingów — razem 54 funtów szterlingów (1300 koron).

Koszt wzoru wraz z przeniesieniem na pas cynkowy wynosi mniej aniżeli 1 sh (szyling), wzory w większych ilościach $\frac{1}{3}$ sh.

Warstat ten pracuje precyzyjnie, szybko, tak samo dla szerokości jak i dla wążkości wzorów.

KONKURS

Na trzy projekty z zakresu sztuki stosowanej.

Zarządu Muzeum Przemysłowego we Lwowie ogłasza niniejszem konkurs na projekty:

1. oprawy wydawnictwa dzieł malarzy polskich p. t. „Sztuka polska”.
2. Kominka majołkowego wraz z armaturą, oraz pieca majołkowego.
3. Sygnatury bibliotecznej (ex-libris) do ksiązek biblioteki Muzeum Przemysłowego Miejskiego we Lwowie.

W konkursie niniejszym mogą brać udział tylko artyści i rzemieślnicy polscy bez względu zamieszkania; a projekty mają być artystycznie samodzielne, w duchu nowoczesnym pod względem form i dekoracyi.

Szczegółowy program konkursu otrzymać można za zgłoszeniem się ustnem lub pisemnem w zarządzie Muzeum (Lwów, ratusz).

Nagrody przernacza się następująco:

1. Za projekt oprawy dzieła: pierwszą 100 koron; drugą 80 kor.; trzecią 60 kor.
2. Za projekty kominka majołkowego oraz pieca majołkowego: pierwszą 100 kor.; drugą 60 kor.; trzecią 40 kor. za każdy projekt z osobna.
3. Za projekt sygnatury bibliotecznej (ex-libris): pierwszą 50 kor.; drugą 30 kor.; trzecią 20 kor.

Termin nadsyłania projektów pod adresem: Muzeum Przemysłowe Miejskie we Lwowie oznacza się na dzień 31. grudnia 1903 do godz. 12. w południe.

W ciągu miesiąca stycznia 1904 projekty nadstane będą i oceni komisya obradująca pod przewodnictwem prezesa Muzeum Przemysłowego, w skład zaś jej wchodzi:

- Debicki Stanisław, art. malarz, Getritz Aleksander, wicepr. Muzeum, introligator. Kovais Edgar, prof. politech. Rawski Wincenty, członek zarządu Muzeum, architekt. Rebczynski Władysław, kustosz Muzeum. Rejchan Stanisław, art. malarz, prof. Szkoły przemysłowej. Schulz Jan, członek zarządu Muzeum, architekt. Talowski Teodor, prof. politech.

Informacje w pytaniach i odpowiedziach.

(Prosimy wszystkich czytelników o współprawnictwo w tym dziale, jakoteż o nadsyłanie informacji z kraju).

Odpowiedź na pytanie 10.

Założenie w kraju fabryki okłówek albo piór stalowych wymaga napród odpowiednich studiów handlowych, następnie znajomości rzeczy, potem pieniędzy a dopiero na końcu odpowiedniego lokalu i maszyny. Pan zadaje pytanie wręcz w odwrotnym kierunku. Mając „do dyspozycji lokal z maszyną parową” w Stryju, można podobnie jak otówki i pióra, o tysiące innych artykułów zapytać i jeszcze jedno: surowiec na okówki t. j. grafit i drzewo opłacałoby się sprowadzać do Galicji nawet z Australii, gdyby tylko odpowiednie warunki, cakiem inne (nie lokal i maszyna parowa w Stryju) na założenie fabryki okłówek u nas były. A stalowe blachy na pióra również nie koniecznie muszą być tam, gdzie się wyrabia. Wszak jedna fabryka w Galicji sprowadza surowiec z Japonii, i mimo to wychodzi na swoim, a rudę (trochę cięższą niż grafit) sprowadzają huty żelazne w Dąbrowie z nad Donu.

Inż. Rolle.

Pytanie 19.

1. Upieramnie proszę Szanowną Redakcję wskazać mi miejscowość nad Dniestrem pomiędzy Samborem a Żurawnem, lub nad Bugiem pomiędzy Kamionką Strumilową a Sokalem, w której obficie tofuły torfu dałyby się najkorzystniej wyeksploatować — zarazem proszę mi wskazać nad Dniestrem miejscowość obfitującą w bogate pokłady rudy żelaznej zdolne do przerobu.

2. Następnie proszę mi podać dzieło traktujące o fabrycznym wyrobieniu guzików z kości, rogu, drzewa, perłowej macicy i różnych imitacji jak również wskazać fabrykę, która wyrabia odpowiednie maszyny do obtoczki i wyrobu guzików lub wskazać fabrykę w której można by praktycznie przeprowadzić studia. Mam na widoku wyzyskanie wielkiej ilości muszli małży, w które okolica tujeusza bardzo obfite a które, tak pod względem zewnętrznego wyglądu jak i jakości w zupełności zastąpić mogą guziki z perłowej macicy.

3. W odpowiedzi na pytanie 13, (ustęp b) podać mogę firmę p. Paranowskiego z Podhaje, który wyrabia znakomite sikawki pożarne różnych systemów, lekkie i trwałe, które w tutejszej okolicy zjednały sobie ogólne uznanie. Fabryka ta wyrabia również znakomite narzędzia rolnicze, które pod wieloma względami, przewyższają wyroby zagraniczne.

Brzeżany — Boż. — Sta...

Pytanie 20.

Upieramnie upieramnie o podanie mi firmy krajowej — która by mi dostarczyła motoru benzynowego o sile 15 koni w cenie 5800 koron.

Młyn mój ma walce poczwórne, wielkości mniej więcej (19 lub 20) na dwa kamienie w przecięciu 97 cm.

Upieramnie o łaskawe podanie mi również le benzyny motoru zużycie na godzinę przy pociągu całego młyna — i czy ewentualnie na pomienioną konstrukcję wystarczy motor o sile 15 koni. Upieramnie o polecenie mi ośnośnej firmy.

Dynów A. St...

Pytanie 21.

Jako do najgorętszego poplecznika przemysłu krajowego, udaje się wprost do Wielmożnego Pana Redaktora.

Sprawa jest następująca. — W powiecie samborskim na przestroni przeszło jednej mili kwadratowej w głębokości 4—6 metrów okazuje się węgiel kamienny — chłopi kopiące studnie napotykały w tej głębokości bardzo często węgiel, wobec tego zapraszają dalszego kopania. — tam również w potokach wszędzie można napotkać węgiel.

Potrzebaby przedewszystkiem zrobić próbnę wiercenia, które według mojego obliczenia kosztowałyby 3—4 tysiące złr. Przyznaszcaż można, iż pokład musi być dość gruby, chłopi bowiem kusili się przebić warstwę, lecz bez skutku, próbki tego węgla mogą każdej chwili przestać.

Sambor — A. Sz. — geometra cyr.

Pytanie 22.

Upieramnie o łaskawą informację co do wywozu cegieł do Kapstadtu — a mianowicie:

1) Która ruta jest dogodniejsza czy na Hamburg, czy też na Tryest — wysyłając ze stacji kolejowej „Łanczyn” (między Kotołomą a Delatynem)?

2) Wiele kosztować może przewóz cegieł z Łanczyna do Kapstadtu przez Tryest względnie Hamburg, od wagi 10.000 kg. licząc?

3) Z którą firmą w Kapstadzie należałoby się porozumieć celem dostawy cegieł, względnie kilkoma firmami lub przedsiębiorstwami budowlanymi?

4) Jak się nazywają Towarzystwa żeglugi morskiej, wysyłające swe okręta do Kapstadtu?

5) Czyli w samym już Kapstadzie nie ma cła od obcych towarów, i wiele ono wynosi?

Refleksje niniejsze nasałał mi artykuł w kronice „Przemysłowca” Nr. 3 pod tytułem „Wywóz cegieł z Niemiec i Anglii do Kapstadtu”.

Jeżeli Szanowna Redakcja jest w możności udzielenia mi powyższych informacji, to proszę bardzo o nie.

Majdan K. Kl...

Pytanie 23.

Czy Klimka konserwatory do piva są wyrabiane w kraju i kto je wyrabia. Może potrzebny jest kapitał, mógłbym dostarczyć.

Czytelnik.

Pytanie 24.

Jaki jest import węgla śląskiego do Galicji?

B. B.

Do Galicji węgla śląskiego zapotrzebowano w roku ubiegłym 594.091.000 kg., w roku 1901 — 554.803.000 kg., zaś w r. 1900 — 523.609.000 kg. Dowoż więc stopniowo wzrasta, a różnica między rokiem 1900 a 1902 wynosi 70.482.000 kg.

Pytanie 25.

Chciałbym się dowiedzieć o „Mikrosolu” jako środka desygnifikacyjnym i czy ma on jakie praktyczne zastosowanie?

Pytanie 26.

Kto i do czego, potrzebuje małe opakunki skór-jelonkowej i innych, używanych do wyrobów galanterijnych?

F. P.

Pytanie 27.

Upieramnie o wskazanie adresu krajowej fabryki laków pocztowych i smołki, czy takowa istnieje w kraju i gdzie?

W. R. i S. K.

Sprawy zawodowe kobiet.*)

Walka kobiet z klas średnich o pracę zawodową.

Walka kobiet z klas średnich, o pracę, wykazuje — tak co do historycznego rozwoju, jak co do obecnego stanu dziwną zgodność we wszystkich prawie krajach kulturowych.

Rozpoczęła jeszcze w wiekach średnich, reprezentowaną była w owej epoce tylko przez poszczególne wybitne jednostki i dopiero w pierwszej połowie 19. wieku staje się rozleglejszą i intensywniejszą, w drugiej zaś połowie przechodzi ze stanu wojny podjazdowej w dobrze obmyślaną wyprawę z armią zorganizowaną, która z każdym rokiem wzrasta co do liczby i znaczenia.

Wszystkie te jednakowe objawy, dadzą się sprowadzić do równych przyczyn.

Główny argument, którym zazwyczaj tłumaczy się walkę kobiet o pracę zawodową, polega w tem, iż w przeważnej ilości krajów kulturowych liczba kobiet przewyższa liczbę mężczyzn, a tem samem małżeństwo które w klasach średnich, jest prawie zawsze materialnym zaopatrzeniem dla kobiety, staje się dla wielu kobiet niemożliwym.

W Europie prawie całej, na 300 milionów ludności, liczba kobiet przewyższa o 4.500.000 liczbę mężczyzn. Tak więc wedle wykazów statystyki 4 i pół miliona kobiet skazanych jest już niejako z góry na staroświeństwo. W Austrii przypada przeciętnie 1047 kobiet na 1000 mężczyzn, w Portugalii 1091, w Norwegii 1090, w Polsce 1076, w Anglii 1060 kobiet na 1000 mężczyzn.

Nietylko jednak rodzi się więcej kobiet niż mężczyzn, ale nado umiera stosunkowo więcej mężczyzn niż kobiet.

Śmiertelność wśród dzieci płci męskiej jest znacznie większa niż wśród dzieci płci żeńskiej, w ogólności kobiety żyją dłużej niż mężczyźni, a nareszcie mężczyźni są również w zawodzie wojskowym, jak i w innych, dla kobiet mniej przystępnych zawodach narażeni są na większe niebezpieczeństwa.

Statystyka wykazuje nado stałe zmniejszanie się, liczby małżeństw. I ten objaw ma swe naturalne przyczyny. Dla nowoczesnego młodego człowieka z klas średnich życie kawalerskie — zwłaszcza w wielkiem mieście — jest znacznie tańsze, przyjemniejsze i mniej kłopotliwe, niż życie małżeńskie. Swe potrzeby sercowe i zmysłowe może on zadowolić bez wielkich kosztów, a jeżeli wyda na świat dzieci, to one kosztują go znacznie mniej, niż dzieci ślubne, nie ponosi są więc, tak wielkiej odpowiedzialności a bardzo często usuwa się od wszelkich wobec

*) Otwierając w spełnieniu zapowiedzianego programu naszego pisma łamy, dla powyższych spraw, zwracamy się z prośbą do wszystkich kobiet, pracujących zawodowo, w przemyśle, handlu lub zawodach wolnych o informacje i zabranie głosu w poruszonych kwestiach.

Redakcja.

nich obowiązków. Z drugiej strony całej wychowanie przeciętnej panny z klas średnich, jest tego rodzaju, że nieraz może odstraszyć a nie zachęcić do małżeństwa. Nie jest ona ani tak wzorowo szkoloną, by być dobrą matką, ani towarzyszką, umysłowo równą mężowi, jest we wszystkim dyktantką, począwszy od powierzchownych wiadomości nabytych w szkole, a skończywszy na ciasnych kręgach życia i uczuciowego.

Coraz liczniejsze są wypadki, iż nietylko kobiety niezapatrzone i skazane na samodzielne utrzymanie, oglądają się za pracą zarobkową, ale i zameżne kobiety zwracają się ku zawodom intryntym. Głównym tego powodem, jest wzrastająca stale nędza ekonomiczna klas średnich.

Warunki egzystencji są tak utrudnione, że często, mimo największych wysiłków, ojciec rodziny nie jest w stanie zadowolnić wszystkich jej potrzeb i żona a czasem i córki muszą za pracować, dla powiększenia dochodów.

Ważnym czynnikiem jest także — zwłaszcza w wielkich miastach, zachodnioeuropejskich i amerykańskich — ogromny postęp techniki i przemysłu. Kuchnie gazowe, elektryczne oświetlenie, centralne opalanie mieszkań, pralnie parowe, rozmaite chemiczne wyroby i ekstrakty używane przy sporządzaniu potraw, a nareszcie możliwość nabywania już zupełnie prawie przyrządzonej żywności — wszystko to, oszczędza w gospodarstwie ogromnie wiele czasu. Ten czas wolny, wiele kobiet zużywa na rozrywki, inne dla celów filantropijnych, lecz mnoży się liczba tych, które zwracają się ku uregulowanej działalności zawodowej.

Statystyka też we wszystkich krajach wykazuje, iż czynność zawodowa kobiet wzrasta o wiele szybciej niż u mężczyzn i to procentowo do przysrost liczebnej każdej płci. I tak u mężczyzn przeciętny przyrost ludnościowy wynosi 13-77 prc., czynność zawodowa zaś 15-18 prc.; u kobiet przyrost ludnościowy wynosi 13-46 prc., czynność zawodowa zaś wzrasta o 23-62 prc.
Dr. N. (D. c. n.)

Wiek przemysłowy kobiet.

Wszystkie dzienniki galicyjskie, podając sprawozdania o wieku przemysłowym uzgodzonym przez Towarzystwa kobiece w sali Filharmonii, we Lwowie, zaznaczyły zgodnie świetny przebieg i powodzenie wiecu. Dzienniki miały ze swej strony słuszność.

Dwojaki bowiem może być sposób osądzenia akcyi tego rodzaju, obliczonej na poruszenie szerszych warstw ludności.

Jeśli zapamiętam się na rzecz ze stanowiska patriotyczno-etycznego, dla którego miarodajne są jedynie, motywa działania i traktowanie sprawy, jako manifestacyi uczuć narodowych, to wiec powiodł się świetnie, pod każdym względem.

Dziennikom wolno było stanąć na tem stanowisku, gdyż zadanie ich moralne polega głównie na stawianiu i propagowa-

niu postulatów narodowo-etycznych natury zupełnie ogólnej.

Nie wolno natomiast, pod groźbą ścigania na siebie zarzutu powierzchowności, stanąć na tem stanowisku pismu, które ma obowiązek dokonania analizy wypowiedzianych na wiecu twierdzeń i wskazówek, zbadania ich punktu oparcia i wyciągnięcia z nich praktycznych rezultatów.

Wiec ten był od początku do końca jednym wielkim okrzykiem: Popierajmy przemysł krajowy! — Był tem w całej pełni, ale niczem więcej! — albowiem co do dróg i środków, jakimi przemysł nasz popierać należy, nie dał żadnych praktycznych wskazówek, nie posunął sprawy ani na krok naprzód z miejsca, na jakim znajdowała się przed dwoma laty, po wypadkach wrześniowych.

Główny referat p. Olszewskiego miał charakter przeważnie manifestacyjny.

Referent podzielił społeczeństwo na producentów, kupców i publiczność, a każdą z tych kategorii znowu na dwa działy: producentów dobrych i lekkomyślnych, — pierwszych należy nam wspierać, drugich nie; kupców dobrych, t. j. takich, którzy trzymają wyroby krajowe i złych, t. j. takich, którzy ich nie trzymają; wreszcie publicznosc również na dobrą, t. j. kupującą wyroby krajowe i złą, t. j. nie kupującą ich — na tę ostatnią rodziną, szkoła i społeczeństwo winny działać umoralniająco.

Gdzież jest dla publiczności — pro-bierz do osądzenia, czy producent jakiś jest dobry czy lekkomyślny, czy kupiec nie trzyma towarów krajowych, bo nie chce, czy dla tego bo one są lichsze, lub nie wyrabia się ich w dostatecznej ilości — czy publiczność nie kupuje wyrobów krajowych, bo nie chce, czy z tych samych powodów dla których kupcy ich nie trzymają? — Ażeby to osądzić należałoby wprzód wiedzieć całkiem dokładnie:

1. Jakie wyroby produkowane w kraju dorównują lub przewyższają jakością i ceną zagranicę (nie dorównując bowiem mimo wszelkich wycieczek nie wytrzymają konkurencyj.)

2. Jacy producenci wyrabiają towar dorównujący zagranicznym

3. Czy towar, który żądamy od kupca produkuje się w dostatecznej ilości i dostarcza w regularnych terminach, ażeby nie zachodziły wypadki dość częste w obecnej chwili, że publiczność żądająca cukru przeworskiego musi 3 dni czekać zanim kupiec go dostanie — a tymczasem kupować cukier iny.

O wszystkich tych rzeczach — o które publiczność nie powinna się wywiadywać w biurach informacyjnych, ale które powinno jej być propostu narzuć — a za pomocą rozumnej reklamy — nie powiadziano na wiecu ani słowa. Zasada ogólna, z którą spotkał się kilkakrotnie na wiecu, abymy przez czas jakiś zadawaliśmy się towarem gorszym i droższym — powiadamy to otwarcie — jest z gruntu fałszywą i szkodliwą.

Czy kupowanie przez publiczność towarów gorszych i droższych jest właściwą

drogą prowadzącą do wyrabiania towarów lepszych i tańszych, a zatem do podniesienia przemysłu krajowego?

Przypuścimy, że wszystkie osoby obecne na wiecu usłuchają apelu do ich skromności i ofiarności, przypuścimy nawet, że rozdawana deklaracyę podpíše kilka tysięcy osób — i że obowiązania dotrzymać to będziemy dopiero mieli kilkaset, a najwyższej kilka tysięcy osób, które wymagane od nich poświęcenie spełnią może raz, może dwa razy.

Czy to wystarczy na dźwignięcie przemysłu krajowego, który aby się rozwił pomyślnie wymaga zbytu na setki, tysiący i miliony. Nikt zaś wymagać nie może od ubogiej ludności — a ta stanowi podstawę dla zbytu np. artykułów spożywczych — aby kupowała towary gorsze i droższe, bo wymagane takie na nią się nie przysza. Uboga kobieta podobnie na drugi koniec miasta, aby kupić towar o 2 ceny taniej.

Gdyby zaś nawet cała inteligencja i cała klasa zamożna ludności popierała z poświęceniem swych upodobań i z ofiarą materialną pewien wyrób, omiamy mimo nawoływania przez ludność wiejską, robotniczą, rzemieślniczą i drobnomieszczańską, to poświęcenie owe poszłoby na marne.

Artykuł spożywczy może istnieć; zbywać się pomyślnie tylko przy masowym zbyciu.

Rzeczą świadomych i postępowych ekonomistów winno być dążenie wszelkimi siłami do tego, aby to wary wyrabiane w kraju posiadały wszelkie warunki skutecznego konkurencyjnego z wyrobami zagranicznymi, oraz miały zbyt ułatwiony.

W miarę, gdy pewien towar te warunki zdobędzie, da się rozwinąć na jego korzyść skuteczna agitacya, bez tych warunków zdyskredytuje się tylko wyrób na długie lata.

Dlaczego tak skutecznie i szybko podziała agitacya za cukrem przeworskim? Bo jąnością i ceną dorównywa on cukrowi z innych fabryk (tylko z dostawą jeszcze chroma).

Miarodajne — zyniki i siery rządzące, dalej kapitalistyczne przedsiębiorcy, winni postarać się, by podobnie rzecz się miała z innymi towarami produkowanymi w kraju ale... dość tego! bo wpadlibyśmy na gorzki temat polityki ekonomicznej kraju i państwa.

(nf)

Wykaz wakujących posad technicznych (w wszelkich gałęziach przemysłu).

Dla poparcia spraw przemysłu krajowego i dla użytku interesowanych, otwieramy niniejszem lamy pisma dla wakujących posad. Ogłoszenia ofiarujących posady, jak i poszukujących przyjmujemy bezpłatnie.

Zwracamy się z prośbą do wszystkich fabrykantów i przemysłowców; by poparli naszą inicjatywę przez powiadomienie nas o wakujących posadach.

Upraszamy również wszystkich interesowanych, by bez zwłoki podawali do naszej wiadomości ewentualne obsady miejsc wolnych.

Starających się o posady upraszamy o przesłanie nam odpisu świadectw (za oryginały nie moglibyśmy przyjąć odpowiedzialności), dalej podanie adresu (ewen-

tualnie zawiadomienie o zmianie miejsca zamieszkania), oraz o załączenie marki na odpowiesz. *Redakcyi.*

1. Inżynier-chemik z praktyką w zakładach fabrycznych Niemiec, obznajomiony gruntownie z przemysłem farbiarskim, pragnie objąć kierownictwo odpowiedniej fabryki w kraju.

Obecnie znajduje się na posadzie w Niemczech, którą w razie ofiarowania mu odpowiednich warunków pracy w kraju, może w ciągu 2 miesięcy opuścić.

2. Inżynier-elektrotechnik z znakomitemi świadectwami i 3-letnią praktyką w centralach elektrycznych w Szwajcarii, poszukuje odpowiedniej pracy w kraju. — Specjalista dla zakładów hydroelektrycznych.

3. Fachowiec w przemyśle kamienia raskim z świadectwami i długoletnią praktyką w warsztatach kamieniarskich i przedsiębiorstwach budowy mostów, szuka posady kierownika. (Wiadomość pod A. C. Przemysłowiec).

Korespondencya Redakcyi.

WP. Wolniewicz Olesza. Prosimy o ofertę na debowy suchy materiał; którą zakumunkujemy fabryce saskoskiej.

WP. Jan Reławski w Miejsca piastowem. Szczegółowe objaśnienia udzieli Sz. Panu Inż. Kornella; proszę zwrócić się tam listownie, adres: Wydział Krajowy, Lwów.

WP. Antoni Szostkiewicz. Sprawa poruszona w numerze.

WP. Marcus Mahler — Nowy Sącz. Bardzo pięknie, iż przysłał Pan nam informację o „Fabryce krajowej”; Farbki do bielizny, umieszczamy ją w spisie, ale dalszego przysłał Pan nam cennik po niemiecku?

Nr. 6. zawierać będzie:

1. Kredyt przemysłowy w Galicyi (§).
2. Sprawy przemysłowe: Polski przemysł galanteryjny. (dok.) — Z galicyjskiego Baku (*Alch.*) — Braki w naszym górnictwie (*Inż. Bronin*) — Jakże przemysł należy rozwinąć w kraju?
3. Sprawy techniczne: O techniczno-przemysłowych szkołach w Danii. — Motory gazowe ssa.
4. Ze świata postępu techniki i przemysłu (koleje pod obtoki) c. d. (*Inż. Edmund Libański*).
5. Kronika techniczna i przemysłowa.
6. Wynalazki i konkursy: Co warto wynaleźć? (ciąg dalszy). — Kobiety na polu wynalazków.
7. Informacje w pytaniach i odpowiedziach.
8. Głosy z kraju: Handel, przemysł i reklama, (bajka galicyjska).
9. Przemysł artystyczny: Sztuka w przemyśle (*prof. T. Rybkowski*).
10. Sprawy kobiet: Walka kobiet o pracę zawodową.
11. Wykaz wolnych i poszukiwanych posad.
12. Korespondencya Redakcyi.
13. Rozmaitości.
14. Co i gdzie wyrabia się w kraju?
15. Dziesięcioletni przykład dla przemysłu.

Rozmaitości.

Nowa komórka selenowa (wrażliwa na światło). Podczas gdy dotychczasowe komórki ze selenu miały kształt płaski, i umieszczone były w skrzynce mahonowej z dwoma uchwytami; — to nowa komórka wynalazku Ruhmer'a ma kształt cylindra i dla ochrony od uszkodzeń i wpływów atmosfery, zamknięta jest kloszem szklanym z którego wypompowano powietrze. Komórka ta jest zaopatrzona gwintami, zapożyczając których wkrębiać ją można do każdej lampy żarowej, co ułatwia znacznie doświadczenia. Szczególniej odpowiedni jest ten nowy kształt komórki, przy zastosowaniu zwierciadeł parabolicznych do telefonu bez drutu. Komórki są nadzwyczaj trwałe i czułe na światło a sporządza je fizyczne laboratorium Ruhmer'a w Berlinie.

Ogłoszenia.

HYGIENA

rodzina w kraju

FABRYKA

NIEZAPALNYCH PŁYT SŁOMIANYCH I MATERACÓW SPRĘŻYSTYCH Z PREPAROWANEJ SŁOMY

w Oskrzyszehach (poczta Kołomyja).

Wyrabia

Płyty słomiane niezapalne do budowy

SCIAN DZIAŁOWYCH willi, domów, kurników, lodowni,

Wykładania ścian zimnych lub wilgotnych.

Obładania wież nautowych etc.

Izolacja rur prowadzących wodę lub parę kółłow parowych etc.

Materace sprężyste „HYGIENA“

z preparowanej słomy zwykłe i wyszczelane zastępują w zupełności materace stalowe (zgt. patent).

Podejmuje się wykonania całych budowli z płyt słomianych według nadesłanych planów.

C. k. Nadworny Dostawca

KAZIMIERZ LEWICKI

Lwów, pl. Maryacki l. 10

firma posiada

dwie fabryki:

a) fabrykę majoliki wyrabiającą t. zw. „Majolikę Lwowską“, służącą do dekoracji i użytku domowego.

b) Fabryka malowania na porcelanie wykonuje serwisu porcelanowe w motywach zakopańskich.

ZYGMUNT BODAKOWSKI

Przedsiębiorstwo budowy wodociągów

dawniej

Biuo instalacyjne Galicyjskiego akc. Towarzystwa dla przedsiębiorstw elektrycznych, wodociągów i kanalizacyi

Lwów, Kopernika 18.

Wynalazek potrzebny w każdym Urzędzie w biurze adwokackim jest do odspatnienia. Celem eksploatacyi bliższej wiadomości udzieli właściciel Ludwik Mazur w Rzeszowie.

Fabrykę gotowych ubrań

chęć złożyć

składam na to 20.000 koron, a poszukuję wspólnika handlowca z udziałem 10.000 k. Zgłoszenia przyjmuje Red. »Przemysłowca«.

Egzaminowany maszynista,

mechanik w średnim wieku poszukuje posady dla polepszenia bytu, obznajomiony jak najdokładniej przy „*Refineriach spirytusu, tartakach, młynach, browarach i lokomobilach.*“

Łaskawe zgłoszenia pod „Mechanik“ Administracya „Przemysłowca“.

Patenty!

na wynalazki wyjednywa

inż. St. Dzbański

Lwów, w. Mikołaja 20

Międzynarodowe biuro patentowe.

Podolskie fosforyty

na wysokoprocetowe do 20% superfosfaty przerabia własną metodą łatwą i niekosztowną K. Wolniewicz — chemik i Tłumacz — Cukrownia. — Za stosowną opłatą odstąpi ją. — Otrzymane superfosfaty mogą być zaraz wysyłane.

Spółka stolarzy lwowskich

Lwów, plac Bernardyński 17

poleca swój od roku 1854 Istniejący

SKŁAD MEBLI

wszelkiego podzaju.

Kompletne stylowe urządzenia pokoi sypialnych, jadalnych i salonów w wielkim wyborze od najskromniejszych do najwykwintniejszych.

Mebłe gięte i żelazne

po cenach fabrycznych.

Wystawa antialkoholezna. W listopadzie odbędzie się w Charlottenburgu wystawa specjalna, poświęcona zwalczaniu alkoholizmu. Obejme ona wszelkie druki, ilustracje i inne do kwestyi tej odnoszące się wywodnictwa i przedmioty, z wyjątkiem napojów niealkoholicznych. Wystawa ta ma wykazać, że dawniejsza kwestya piąnstwa rozwinęła się w nowożytną kwestyę alkoholyczną, która jest kwestyą na wskroś społeczną. Na wystawie będzie się znajdowała podręczna biblioteka, do dyspozycji zwiedzających.

Naturalne mydło. W Kanadzie natrafiono na pokłady naturalnego mydła. Brzegi i dna tajejnych jezior, pokryte są solnymi warstwami, które, jak wykazały badania są mieszaniną boraksu i sody, i posiadają zupełnie te same własności co proszek do prania, t. j. usuwają plamy z kurzu, a nawet rozpuszczają tłuszczu lepiej niż zwykłe mydło.

Anglia rozpoczęła już eksploatację tego nowego działu naturalnego bogactwa. Wydobyto dotąd 275,000 kilogramów tej soli z jezior. Będzie to interes bardzo intrygujący, gdyż wedle dotychczasowych obliczeń, jedno takie jezioro zawiera 20,000 ton naturalnego mydła. Zapas ten wystarczy na wiele lat, nawet przy bardzo znacznym odbycie. Ołbrzymie warstwy mydła rąbie się w bryły o stu kilogramach do transportu.

Darrah i Karri są to dwa rodzaje australijskiego drzewa, odznaczającego się wielką twardością i wytrzymałością na wpływy temperatury i na ogień, tak iż zaliczyć je można do materiałów niezapalnych.

Już od dłuższego czasu drzewo to znajduje się w Australii i Anglii zastosowanie przy brukowaniu ulic; obecnie zamierzają wprowadzić drzewo to również do Niemiec.

Z cyrkularzy wysłanych w tym celu przez firmę hamburską wynika, iż drzewo to daje się użyć nie tylko do dolnej, lecz i do górnej budowy, zwłaszcza przy robotach w których idzie o bezpieczeństwo przed ogniem. Robiono już w tym względzie z drzewem owem liczne próby, a przy istotnych pożarach również już okazały się wytrzymałość. W Londynie ulice brukowane tem drzewem po dziesięcioletnim użyciu — i przy nader ożywionej frekwencji, utrzymane są bardzo dobrze i mało tylko wymagają naprawy.

Konserwowanie owoców jest sprawą ważną dla eksporterów produktów sadowniczych. Francuskie pismo fachowe, podaje wypróbowane praktycznie sposoby. Owocę owinięte w jedwabną bibułkę pozostają aż do dojrzałości świeże i zachowują piękny wygląd. Trzymane w trocinach, psują się szybko i nabierają niemiłego smaku. Wolno układać na deskach, nie psują się, ale więdną szybko. Owoce zakopane w suchym delikatnym piasku, pozostają dobre i nie dojrzewają tak szybko.

Jeśli pragnie się zachować owoc dobry przez czas dłuższy, wtedy najlepiej owinąć go przed zakopaniem w piasek, bibułką jedwabną.

Transport żywych ryb. Dobrze nasamoczonej w wodce chleb wkłada się w pysk ryby i dolewa jeszcze trochę wódki, poczem owija się rybę w słomę, owiązuje szpagatem i zawija jeszcze w płótno. Po przybyciu na miejsce przeznaczenia rozpakuje się rybę i szybko wkłada do wody; po krótkim czasie ryba przychodzi zupełnie do siebie. Można w ten sposób utrzymać ryby przy życiu przez osm dni.

Nowe ciało słodkie odkryto w Paragwaju. Jest to roślina, dochodząca kilku decymetrów wysokości, o małych liściach i kwiatach. Rośnie dziko kupkami, a słodycz siliłą zawierają liście. Słodycz ta nie jest jednak cukrem, a obecnie odbywają się próby, czy da się ona praktycznie wyzyskać.

Spółka krajowa budowniczych

we Lwowie

utrzymuje na składzie

wszelkie materiały budowlane

i udziela interesantom wszelkich wyjaśnień

Biuro: ul. Słowackiego 18.

Stowarzyszenie Kobiół „Pomoc przemysłowa” przy ul. Kochanowskiego 1. 1. D poleca P. T. Publiczności swoje wyroby guzikarskie i prosi o żądanie w sklepach wyrobów krajowych zaopatrzonych pieczęcią Stowarzyszenia.

A. Schochet

WYRÓB ETYKIET

Justo.

Rządowo uprawniona

Fabryka wód mineralnych sztucz. i specjalnie leczniczych

pod firmą

K. RZĄCA I GIMURSKI

w Krakowie, ul. św. Gertrudy 4.

wrabia pod kontrolą Komisji Przemysłowej Tow. Lek. Krak. poleconie przez toż Towarz.

Wody mineralne

odpowiadające składem chemicznym wodom: Bilińskiej, Gieshuberskiej, Selterskiej, Vichy, Marienbadzkiej, Homburg, Kissingen tudzież

specjalnie lecznicze

jak: litowa, bromowa, jodowa, żelazista, kwaśna, oraz wody lecznicze normalne z przepisu Prof. Jaworskiego.

Sprzedają cząstkowo w aptekach i drogowych.

Cenniki na żądanie franco.

Główny skład we Lwowie w apt. J. Wewiorskiego, Halicka 5.

Lwowska Fabryka Chemiczna „TLEN“

poleca swe najlepsze mydła toaletowe

Jmci Pana Zabłockiego

zbytkowe w pięknych pudełkach K 1 — za sztukę tańsze bardzo delikatne 0 40

Na-ha-ka-te

najlepsze i najekonomiczniejsze 30 hal.

Wielki wybór mydeł glicerynowych i kokosowych

Mydło do usuwania plam nadzwyczaj skuteczne 20 hal.

ATRAMENT antracenyowy do kopiowania, alizarynowy, — guma do klejenia

Skład hurtowny: Lwów, pasaż Mikolaischa I piętro, telefon 258.

Krajowy Związek Przemysłowy

AGENCYA HANDLOWA WYDZIAŁU KRAJOWEGO

we Lwowie, ulica Chorążczyzny I. 17.

Przyjmuje zastępstwa fabryk krajowych i utrzymuje agencyę handlową. Pośredniczy w eksporcie wszystkich kraj. produktów.

UTRZYMUJE BAZARY KRAJOWE:

we Lwowie, ul. Trzeciego Maja I. 5. — w Krakowie, Rynek główny I. 20. — w Nowym Sączu, ul. Krakowska I. 7. — w Przemyslu, ul. Franciszkańska

które polecają:

sukna, płótna, dreliekty, barehany, makaly, kilimy, wyroby koszykarskie, zabawki i wogóle wyroby krajowego przemyslu tak fabrycznego jak i domowego.

Informuje w kwestiach rodzimego wytwórstwa i handlu.

Z kamienia sztucznego

PLYTY

chodnikowe po K. 3—
posadzkowe po K. 2 60

— za jeden metr kwadratowy

poleca

**Fabryka kamienia sztucz. i dachówek
WE LWOWIE.**

Biuro fabryki gmach Banku hipotecznego.

Zakład fotograficzny

wykonyuje:

zdjęcia z powiększenia
od najmniejszych do
największych
po cenach nad-
miernych.

KORDJAN

L. W. W.

AKADEMICKA L. 14.

**Xto — gdzie i poczemu
ma książkę rydło do sprzedania.**

Zgłoszenia: Kąkolowicz Wąglarke, poczta Pruchnik.

Architekci
J. Sosnowski & A. Zachariewicz

przedsiębiorstwo robót betonowo-żelaznych
konstrukcje ogniowate, żelazno-betonowe

(BETONS ARMÉS)
systemu Hennebique.

EXPOSITION UNIVERSELLE 1900.

GRAND PRIX

Wystawa Jubileuszowa
WE LWOWIE 1902.

Zaszczytne uznanie.
STOPY, MOSTY, TUNELE, FUN-
DAMENTA, ZBIORNIKI, KANALI-
ZACJE, FABRYKI, MŁYNY, PI-
LOTY BETONOWE i t. p.

Wstępne projekta i przedmiary bezpłatnie.
Krzyżowa 38. Telefon 470.

Dla amatorów fotografów

przedam tanio aparat Germanla z statywem
17/38 z obiektywem Steinheila i aplanatem
francuskim.

(Wiadomość w Administracji).

Patenty

na wynalazki wyrobów i użytkowe

inż. Kazimierz Ossowski

Biuro techniczne, międzynarodowe
BERLIN, Postdammerstrasse 3.

Prezstawiciel przy departamencie w Petersburgu
inżynier R. Durin, Wozniesieński просп. 3.

Co i gdzie wyrabia się w kraju? *)

Albumin: Langrok Maurycy, Podwoło-
czyńska.

Amoniak: Gazownia miejska, Kraków.

Gazownia miejska, Lwów.

Fabryka wody amon., Szczakowa.

Asfalt: Firma Szeliga-Lyszkiewicz, Lwów.

Firma Wrzosek i Skrzypiec, Tarnów.

Spółka akcyjna, Trzebinia.

Rzędowski J., Lwów.

1. Pamiętaj przed każdym zakupem o „prze-
myśle krajowym”, który nas wyprzedza
ma z nędzą i ekonomicznej niefowli.

Atrament: Fabryka „Tlen”, Lwów-Zamar-
stynów.

Jan Ilnatowicz, Lwów.

Budowlane materiały: Meus i Górski, Kra-
ków.

Lewiński Jan, Lwów.

Giovanni Zuliani i Syn, Lwów.

Goebel Robert, Lwów.

Spółka kraj. budowniczych, Lwów.

Fabryka ks. Sanguski, Tarnów.

Stążkiewicz F., Rzeszów.

Niedzwiedzki A., Horodenska.

Sosnowski & Zacharyewicz, Lwów.

2. Nie bódziesz chwalił i nabawał wyrobów
obcych, a gonili rydło krajowy, zwłaszcza
gdy go olineasz wcale;

Białoskórnicze wyroby: Pasiecznik Jan, Stryj.

Weinert Henryk, Stryj.

Biał cynkowa: Hugo Löbecke, Niedzie-
liska

Fabryka A. hr. Potockiego w Krzcu.

3. Olinez się w domu piękna rodzima
twórczości artystycznej — sztukę stoso-
waną w wyrobach przemysłu krajowego,
a wyrzeknij się zychu i biclietu narzu-
conego przez obcych;

Bielizna stółowa: Szkoły i Spółki tkackie
w Krośnie, Wilamowicach, Glinianach,
Kosowie, Rychwałdzie, reprezentowa-
nych przez kraj. Związek przemysłowy
i Bazyry krajowe we Lwowie i Krako-
wie, Przemysłu i Nowym Sączu.

Towarzystwo akcyjne dla wyrobów
tkackich i sukienicznych, Łańcut.

Towarzystwo tkackie im. św. Sylwestra,
Korczyn.

Brzek Marcin, Błażowa.

Biabak Bronisław, Horodenska.

4. Kachaj wszystkie co pochodzi z kraju,
wszystko co 6ró6 ciężkich warunków
wytwarza — nie sztydź, lecz radź i do-
pomogaj w pracy;

Bielizna gotowa: Rappaport, Löwenthal
i Gans, Przemysł.

K. i J. Schayer, Lwów.

Sedlaczek W., Lwów.

Bilardy: Andrzejek M., Lwów.

Andrzejek T., Lwów.

5. Nie zabijaj szczyrych chęci i usilowań
gorętszych od siebie, lecz o ile się stać
dopomóż zwycięstwu wspólnaj dobrej
sprawy;

Biszkopty, suche pieczywa: Gurgul Stanisław,
Jarosław i Kraków.

Broń myśliwka: Dzikowski Alfred, Lwów.

Szalkowski i Kopczyński, Lwów.

Spilchal Józef, Kraków.

6. Nie wprowadzaj w błąd swych bliźnich,
gdy domagają się towarów krajowych,
mówiąc: że nie istnieją;

Bronzownicze wyroby: Wypasek Jan, Lwów.

Sknurzył Wilhelm, Lwów.

Piech Aleksander, Sanok.

Uściński Władysław, Lwów.

Grzegorzczak Jan, Kraków.

Stupnicki, Przemysł.

Deździńczy, Kowalkowscy i Sp., Pod-
górze.

7. Nie kradnij opinii wyrobom krajowym, kry-
tykując je z bezpodstawnaj złośliwością;

Browary: Towarzystwo akc. Lwowskich
browarów, Lwów.

Gótz Jan, Okocim.

Arcyts. Karol Stefan, Wieprz.

Eksc. Baden Stan. hr., Radziechów.

Eksc. Baden Kazimierz hr., Busk.

Krasiczyński browar akc., Krasiczyn.

Browar parowy w Trzcinicy (piwo ba-
warskie).

Bukowe farniry: Fabryka arc. Karola Ste-
fana, Isp.

8. Nie wyszukuj wielkich hasa6 dla oso-
bistego zysku i nie kładź na towarach
obcych, marki: „wyrób krajowy”;

Cegły, ruty drenowe: Baruch Maurycy i Wo-
dzimierscy, Łagiewniki.

Cegielnia cegiel k. W. Czartoryskiego,
Szawsko.

Cegielnia i fabryka wyrobów glinianych,
Polanaka.

Spółka wyrobów maszynowych cegiel
i towarów glinianych „Stillerówka”,
Lwów.

Bielawski Jan, Nehrybka.

9. Nie 6dnaj cen wygórowanych za towar
krajowy, byli rychło się wzbogacił,
bo szkodzić sprawi, zaprzeczając i wa-
sny lud.

Cement: Liban Bernard i Sp., Podgórze.

Wolgnier Józef, Komarówka.

Towarzystwo akcyjne, Szczakowa.

Cementowe dachówki płyty i t. p.: Giovanni
Zuliani i Syn, Lwów.

Niespał Antoni i Sp., Sokal.

Better Jakob, Kraków.

Guzikowski Andrzej, Kraków.

Kurkiewicz Leon, Prądnik Czerw.

Meus i Górski, Kraków.

Jan Bielawski, Nehrybka.

Caramiczne wyroby: Fabryka naczyń ka-
mionkowych „Poremba” Józefa hr.
Szembeka, Poremba.

Kraj. szkoła garncarska, Kołomyja.

Krupa, Brich i Korzeniowski, Lwów.

Kubin Karol, Biała.

Gromosiak Mikołaj, Krynica.

Lewiński Jan, Lwów.

Młyński Józef, Stary Sącz.

Niedzwiedzki Józef i Sp., Dębniiki.

Pawik Jan, Brodła.

Romański Stanisław, Leżajsk.

Skladany J. i K., Przemysł.

Stomiak K. i J., Kołomyja.

Stowicki Jan, Potylicz.

Spółka garncarzy, Tluste.

Trojan Michał, Kołaczyce.

Urban, Kmieć i Bystrowski, Tarnów.

Werner Arnold, fabryka w Glińsku,
kantor Lwów.

Wojtyja Władysław i Sp., Zakrzów k.

10. Nie wyszukuj ani producentów, ani kon-
sumentów, ani kupców, nie uprawiaj nie-
uczciwej konkurencji, nie wyszukuj pra-
cowników, nabymaj i reklamuj dobre
towar krajowy, a przysłużyz się
i sobie i ojczyźnie.

Cerastowe torby: Kalmus H. i Sp., Kraków.

Cerezyna: Gartenberg M. i Sp., Droho-
bycz.

Chromo litografie: Salb M., Kraków.
Piller i Sp., Lwów.

Chirurgiczne opatrunki: Lwowska fabryka
i 6ródków opatrunkowych „Tlen”,
Lwów.

M. L. Dobrowski, Podgórze.

Cukier: Galicyjskie akc. Tow., Przeworsk.

*) Dominięte firmy w tym spisie (z powodu
braku wiadomości) upraszamy o przesłanie
nam adresu.

W dalszym numerze „Przemysłowca” po-
damy czego nie wyrabia się w kraju, i jakich ko-
nicznych przemysłów nam brak.

Cygaretkowe tutki i bibułki: S. W. Niemojowski, Lwów.
Elster i Topf, Lwów.
Herliczka Rudolf, Kraków.
Bełdowski W., Kraków.
Eisler Bracia, Lwów.
Władysław Radziszewski, Tarnopol.

Cykorya: Baron Romaszkan, Horodenka.
Wittmayer i Syn, Tarnów.

Cynk: Gischego Jerzego spadkobiercy Chrzanów.
Lewitsch Dr. i Sp., Trzebinia.
Polocki hr. Andrzej Myślachowice.

Czekolada: Jakob Habertel, Biała.
Henryk Treler, Lwów.

Czcionki drukarskie: Golczewski A., Lwów.
Albrecht F., Lwów.

Czernidla: Dym Abraham, Lisko.
Eliaz Reich i Sp., Lwów.

Dachówki: Kwiścińscy Bracia, Biegonice.
Dawid Schnitzer, Brzezinka.
St. Homolacz i Żeleński, Kołomyja.
Kaden Ludwik, Kraków.
Stow. zaryz. z ogr. poręka, Lwów.
Kazimierz Jampolski, Łódźca.
Ogiński Bogdan ks., Nowosiołka.
Salomon Lichtman, Nowy Sącz.
Płaszowska parowa fabryka dachówek, Płaszowice.
„Cegielnia parowa”, Polanka.
Ignac Pieniączk, Strzegocice.
Emil Schuba, Szczakowa.
Sanguszko ks Eustachy, Tarnowiec.

Deski i budowlane materiały: Wyrób desek z rozmaitych gatunków drzew, w kraju rosących odbywa się po licznych tartakach krajowych, wodnych i parowych. Do najważniejszych należą:
Arcyksiecia Karola Stefana w Ciejnie, Jeleśni, Juszczyne, Kameszczyk, Lipowej, Porabce, Rycerce, Soli, Sidzinie, Ujsolach, Zawoi i Zabnicy — tartaki wodne i parowe z reprezentacją centralną w Żywcu.
Aberdam, Wechsel i Hofsteter, w Tarnowie i Sanoku.
Ader Michał, Mszana dolna.
Adlersberg bracia, w Słobódce leśnej i Stanistawowie.
Falter i Daniner, tartaki w Busku, Grybowie, Duszatynie, Komańczy, Synowódzku wyżnym, Zatrwnicy i Rabce.
Biuro centrale w Krakowie.
Sapieha Paweł ks. w Hrebennem i w Rawie ruskiej.
Grödl (bracia) Skole.
Wattmann Henryka bar., Ruda rożaniecka.
Weiser bracia, Uzna.
Wittenberg L. i Ska, Olszyca.
Thomen bracia, Barwinek.
Ramut Ludwik, Tartak parowy i wodny w Dzwerniku.

Drożdże: Brunicki br. Julian, Podhorcie.
Fabryka spirytusu i drożdży, Drohomirczany.
Liebermann B., Knihinin.
Czesak J., Kraków.

Druciane siatki, ogrodzenia: Górecki J., Kraków.

Drzewna masa: Zamoycki Władysław, Zakopane.
Żywiecka fabryka papieru, Zabłocie.

Drzewny cement: Landau i Wolf, Oświęcim.

Destylarnie nafty: Backenroth Hersch, Stróże wyżne.
Backenroth S. A. i M. Feuerstein, Dereżycza.
Bloch H., Werbiąż niżny.
Bodner N., Ropica polska.
Ehrenberg S., Sekowa.
Fibich i Stawiariski, Chorkówka, fabryka wyrabia benzynę motorową, gazolinę do oświetlania, dajoleje maszynowe, cylindrowe i astali najtowsze (biuro Lwów).
Gartenberg, Lauterbach, Goldhammer i Wagnann, Drohobycz.

Gartenberg L. i M., Drohobycz.
Gleicher Izak, Gorlice.
Griffel Leisor, Pasieczna.
Handel Z., Drohobycz.
Hündel bracia, Drohobycz.
Hofmann H., M. i Kupferberg E., Drohobycz.
Kornhaber J. M., Erdheim, Mendelsohn i Gottesmann, Halicz.
Kreppel S., Drohobycz.
Lautmann Leib, Manasterczany.
Mehrl I., Pniów.
Mermelstein M., Rosner i Liberman, Borystaw.
Nebenzahl K. i Syn, Stróżów.
Rechter Schapsel, Mraźnica.
Reich Izak, Cergowa.
Rymald O., Chyrow.
Siraszewska, Stawiariski i Fibich, Lipinka.
Unger, Falk i Aschkenazy, Drohobycz.
Weiser B., Werbiąż niżny.
Wichsner B. I., Dukla.

Dzwonów lejarnie: Moos Tomasz, Lwów.

Elektrotechnika: Krasucki Aleks., Kraków.
Karol Domiczek, Lwów.
Franc. Rychnowski, „
Tranda, Przemysł.
Sokolnicki i Wiśniewski, Lwów.
Hausman, Lwów.

Etykiety dla najrozmaitszych towarów, A. Schochett, Jasło.

Ekstrakty zapowe: Holländer Ignacy, Tarnów.
Rucker Jan Jerzy dr., Lwów.

Farby: Karmajński J. i Ska, Dębniiki.
Farbiarne: Teodor Feliks, Andrychów.
Robert Kerger, Biała.
Antoni Szpakowski, Kraków.

Forniry bukowe: Arcyksięże Karol Stefan, Lspie.
Robinsohn N., Rajce.

Folusz: Potocki hr. Roman, Brzozie królewskie.
Towarzystwo produkcyjne i handlowe, Rakszawa.

Fortepiany: Śliwiński Jan spadk., Lwów.
Woroniecki Franciszek, Przemysł.
Sidorowicz A. i Śliwiński, Stanisławów.

Fotolitycynografia: „Aurora”, Kraków.
Kazimierz Zadrażal, Kraków.
M. Hegedus, Lwów.
Edward Trzemeski, Lwów.

Farbki do bielizny: Marcus Mahler, Nowy Sącz.

Futra: Jachimski A., Kraków.
Fischer S., Lwów.
Lubelscy E. I. J., Lwów.
Pollak H., Zakopane.
Statter M., Zakopane.
Towarzystwo kuśnieży, Tyśmienica.
Królikowski A., Kraków.
Maulik S., Kraków.
Sulikowski Józef, Kraków.
Szarek Karol, Kraków.

Galanteryjne towary skórzane:
Beckmann Józef, Kraków.
Fränkel Michał, Kraków.
Gottlieb Adoll, Podgórze.
Leser Salomon, Kraków.

Galma: Loebecke v. Hugo w Długoszyne i w Niedzielskach.
Potocki hr. Andrzej, Żarach.

Garbarnie: Goldwurm Hersch i Abraham, Białykamień.
Jossel Leisor Margosches, Bohorodczany.
Josefsberg Leib, Drohobycz.
Tannebaum Abraham, Gołogóry.
Józef Kopeć, Kęty.
Bernfeld Mojżesz i Synowie, Knihinin.
Eisenstein Hersch, Kuty.
Efrom Blank, Łańcut.
Enoch Hersch i Synowie, Oświęcim.
Garbarnia Akc. Tow., Rzeszów.
Bracia Lessing, Stanisławów

Aleksander Pawlikowski, Stary Sącz.
Böhm Ludwik, Żywiec.
Medyński Wincenty i Antoni, Żywiec.
Dłużyscy Bracia, Ludwinów.
Handler A., Tarnów.
Horowitz P. L., Kołomyja.
Kaufmann Leib, Bolechów.

Gazowe latarnie: Sulikowski St. i Ska, Dębniiki.

Gięto meble: Ader Michał, Jazowski.
Fuchs i Freud, Nowosielica.
Weil Rudolf i Ska, Buczkowice.
Fuchs Ignacy, Kraków.

Gips: Franc. Józef, Lwów.
Scipio hr. Karol, Łopuszanka wielka.
Franciszek Lenert, Płaszów.
Kołodziejski Wojciech, Skotniki.
Samuel Freudman, Szczerzec.
Oberhard Mozes, Glinna.
Wohlfied Bracia i Sp., Łagiewniki.
zyla Józef, Skotniki.

Gorzelniana urządzenia: Arcyksiężeca odlewnia żelaza w węgierskiej Górcie.
Bocheniewicz Rafał, Gorlice.
Gertler Jakob, Krowodrzy murwanej.
Quissek Juliusz i Geppert August, Chodorów.
Zieleniewski L., Kraków.
Wulkan, Przemysł.

Gwoździe: Stowarzyszenie przemysłowe dla wyrobu towarów żelaznych Podgórz.
Sulkowicka Sp. kowal.
Haber Samson, Kraków.

Instrumenta muzyczne: Hausier Gustaw, Kraków.
Langhammer Antoni, Kraków.
Śliwiński Jan, Lwów.

Jarzyni suszane: Kaempfe Hermann, Luchycza królewska.
Różańskiego I. Pierwsza galicyjska suszarnia owoców i jarzyn, Bochnia.

Juchty: Böhm Ludwik, Żywiec.
Kaufmann Leib, Bolechów.
Kopeć Józef, Kęty.

Juta: Leser Bracia i Sp., Podgórze.

Kamgarny: Blankstein i Rapaport Mikoszo wice.

Kamień sztuczny: Fabryka kamienia sztucznego, Lwów.

Kamienniarstwo wyroby: Bałaban I. i Tyrowicz L., Lwów.
Broniszewski A., Kraków.
Bojanowski A., Lwów.
Czuba I., Tarnów.
Fion L., Lwów.
Baranowski I., w Miękini.
Fischer Fr., Kraków.
Hochstim F., Kraków.
Korn K., w Straconce.
Majerski F., Przemysł.
Markowskiego J. spadkobiercy, Lwów.
Perrier H. K., Lwów.
Schimsner W., Lwów.
Szczerbula M., Kraków.
Tłumak M., w Krowincie.
Trembowla, gmina miasta.
Zagórski I. Duda, Lwów.

Kamienie porfirowe: Baranowski I., w Miękini.
Kulka H. i Sp., w Miękini.

Kamiennoloty: Baranowski I., w Miękini.
Baum M., w Schönthal.
Bazar Ch., w Żańciance.
Bobrowska L. hr., Bogoniowice.
Falsen I., Grochowce, Pikulice.
Grodli bracia, Skole.
Guga M., Łysina.
Guter Sussmann, Jaworzno.
Horowitz M., Zwierzyniec.
Katzner N., Nałęcz.
Krasny M. H., Chrzanów.
Koller J. K. i Tauber E., Jamna.
Kulka H. i Sp., Miękin, Chrzanów.
Kulka H., Zadziele.

- Kamieniołomy braci Kamster w Mydlnikach.
Lick I. Maków.
Löbenheim M. i L., Frywałd
Luft Lippe, Tuczna.
Walczek I., Struconka.
Gmina miasta Podgórze.
- Kamionkowe naczynia:** Fabryka naczyń kamionkowych i wyrobów szamotyńskich Poremba Biegoty.
- Kapelusznictwo:** Bielczyk Kazimierz, Lwów.
Kańka Antoni, Lwów.
Ladslater i Synowie, Lwów.
Oberwalder i Syn, Lwów.
Seidler Florian, Lwów.
Singer Samuel, Lwów.
Towarzystwo kapel. Myślenice.
Baternay M., Lwów.
Kulifsky M., Lwów.
- Karbolnium:** Landau i Wolf, Oświęcim.
- Kauczkowe stemplie:** Chowaniec Stanisław Stanisławów.
Fischer J., Kraków.
- Konserwy:** Jan Różański, Bochnia.
Kirschner Ciria, Chrzanów.
Berger Gerschon, Jarosław.
Jan Rucker Jerzy dr., Lwów.
Bracia Feingold, Przemysł.
Ignacy Hollander, Tarnów.
F. Horowitz, Złoczów.
- Korki:** Frankel B. i Reich, Kraków.
Acht i Syn, Lwów.
Maleski L.,
Henryk Gelbert, Lwów.
Zygmunt Blaustein, Lwów.
- Koronki:** Koronkarki, Chorkówka koło Krosna.
Szkoły koronkarskie, Zakopane, Maków.
Krzyżanowska Aniela, Oświęcim.
- Koszyki:** Szauer Zygmunt, Kraków.
Kraj szkoła koszykarska, Rudniki.
Tow. dla wyr. koszyk., Włazownica.
- Krochmal:** Reich i Sp., Lwów.
Walewski J. dr., Nosów.
- Krypcie:** Goldust M. i K. Jutzrenka, Kraków, Krakowska 36.
Manne Joachim, Podgórze.
- Kuchenne odlewy:** Arcyck. Odlewnia żelaza w Węgierskiej Górze.
Bochenkiewicz R. w Gorlicach.
Gertler J. w Krowdzyrzu murowanej.
- Kufarki:** Beckman J., Kraków.
Frankel K., Kraków.
Leser K., Kraków.
Kugel O., Lwów.
Rosenzweig L., Lwów.
Weinberg G., Lwów.
- Kwiaty sztuczne:** Dr. Polończyk, Lwów.
Pohorecka Stefania, Stryj.
Sawasziewicz A., Lwów.
Teodorowicz, Lwów.
- Lakiery:** Brach Wł., Tarnów.
Huss Berl, Lwów.
- Lampy:** Strzałkowski, Lwów. (Zastępstwo warszawskiej fabryki Jana Serkowskiego).
- Likiery:** J. A. Baczewski, Lwów.
Kupferman J. Knihinin, ck. uprzyw. fabryka likierów i rumu R. hr. Drohojewskiego w Bobanowie.
Reicha M. Następca, Lipnik
Sprecher J. i Sp., Lwów.
Szelski hr. H., Kozowa
Frankel A. i Synowie, Lipnik.
Kapelusz Bracia, Stare Brody.
- Liny druciane:** Stowarzyszenie przemysłowe dla wyrobów żelaznych i drucianych — Podgórze.
Stowarzyszenie przemysłowe dla wyrobów żelaz. i druc. Kraków.
Wałkowiński J. K., Kraków.
- Liny konopne:** Leser Bracia i Sp., Podgórze.
Wałkowiński J. i K., Kraków.
- Lodeny nieprzemakalne:** Zajaczek F. i E. i Lankosz Kęty.
- Lód szluczny:** Gmina miasta Lwowa.
Pokrzywicki i Sp. Kraków.
- Łazienki toaletowe:** Gottlieb A., Podgórze.
Luj. Ceger J., Rawa.
„Quinkelblum J. na Grzegórkach.
- Majoliki:** Lewiński Jan, Lwów.
Szkoła keramiczna, Kołomyja.
- Margiel:** Seweryn Dominik w Woli Duch.
Marmury melbore: Hochstim Fabian Kraków.
- Maszyny:** Biskupski Lubin, Kołomyja.
Józef Bronowicz i Sp., Kraków.
Petersejn Rudolf, Kraków.
Antoni Rozen, Kraków.
Zieleniewski L.,
Bredt, Otylnia. „
Schuman i Piotrowicz, Lwów.
Michał Dornwald, Przemysł.
Julian Smoliński, Rzeszów.
Bartik (bracia) Tarnów.
Motoń i H. Winiarz, Krosno.
- Mehle:** Krzysiołowicz A., Lwów.
Primus i Iglicki,
Szczurkowski Stefan, Lwów.
Tkacz Jan, Lwów.
Weil Rudolf, Buczkowice.
Ader Michał Jazowski.
Stanisław Dobosz, Kraków.
Wilhelm Freund, Lwów.
Fuchs i Freund, Nowosielce.
- Odlewnie i walcownie żelaza:** Sulikowski St. Sp., Dębniki.
Bochenkiewicz Rafał, Gorlice.
Eisen Naftali, Koweczyn.
Pinkas Birnbaum, Kraków.
Gorecki i Sp., Kraków.
M. Jarra, Kraków.
L. Zieleniewski, Kraków.
Henryk Bogdanowicz, Lwów.
Piotrowicz i Szumann, Lwów.
Towarzystwo akcyjne dla fabrykacji śrób, niów i muterek, Oświęcim.
Debrzeński i Spka, Podgórze.
Hersch Schiffer, Stanisławów.
Chaim Izowek Koziner, Tarnopol.
Arcyksiężca odlewnia żelaza, Żywiec.
- Olej:** Mahler Markus, Nowy Sącz.
Reich M. H. i Sp., Ustrzyki dolne.
Jan Zeitleben, Sychodziew.
Kupfer Izrael Kalm, Kraków.
- Papierowe wyroby:** Władysław Beldowski, Kraków (tułki, woreczki i pudełka).
Rudolf Herlicza, Kraków (tułki).
Bardach Zacharyusz, Lwów.
Elster bracia, Lwów.
Zygmunt Gieszkowski, Lwów (pudełka kartonowe).
Leon Koźniński, Lwów.
Wierusz Niemojowski, Lwów.
Jan Dankiewicz, Stanisławów (woreczki).
- Papier:** Fiałkowski bracia, Biła.
Czerlańska fabryka papieru w Czerańkach.
Kazimierz Lipiński, Kamienica.
Gemeiner Józef, Kraków.
Fabryka masy drzewnej, Zabłocie i Zakopane.
- Pasy:** Wurm Ignacy, Kraków.
Podzan Seweryn, Zabłocie.
- Powozy:** Cyrankiewicz Stan., Kraków.
Lickendorfi M., zuliński I., Lwów.
Michał Michalski, Lwów.
- Rękawiczki i bandaże:** Bogdanowicz H., Kraków.
Hermina Myszkowska, Kraków.
Cirok Jan, Lwów.
Czernecki i Olszewski, Lwów.
Klimek Józef, Lwów.
- Ser:** Karol hr. Lanckoroński, Chłopy
Krajowa fabryka serów, Niegowice.
Obszar dworski, Przeworsk.
Mycielski Fr. hr., Wiśniowa.
- Ślód:** Tarnowski Zdzisław hr., Dzików.
Regenstreif Maurycy, Husiatyn.
J. A. Johna, Kraków.
Roman hr. Potocki, Łańcut.
Gótz Okocimski Jan, Okocim.
- Stomiane maty i materace:** Fabryka „Hygiea” J. Wojciechowski pod Kołomyja.
- Smary:** Ferdynand br. Brunicki, Kłęczany.
Silberstein Rafał, Podgórze.
Fedorowicz M. dr., Ropa.
- Szkoło:** Władysław Komorowski, Bojanów.
Nagler Samuel i Zwiebel Awner, Majdan górny.
Nagel Izrael, Majdan średni.
Lielien Adolf i dr. N. Maurycy, Winniki.
Huta szkła, Żółkiew.
- Swiece i mydła:** Fabryka Tlen” Lwów (mydła toaletowe i apteczne, opatrunków).
- Swiece i mydła:** Imling Oskar, Biła.
Samuel Gassner, Bochnia.
Markus Gassner, Chrzanów.
Heinrich i Ska, Drohobycz.
J. S. Friedmann, Kołomyja.
Julian Daniewicz, Kraków.
Friedrich Edward i Juliusz, Lwów.
Brach bracia Tarnów (mydła toalet).
Landesberg M. Ska, Lwów.
- Szpagat:** Wałkowiński Józef, Kraków.
Leser Branda i Sp., Podgórze.
Towarzystwo powoźnicze, Radymno.
- Taczki do rozmaitych celów:** Józef Barcik, Maków.
- Tackkie wyroby:** Grünspan Joachim, fabryka drechliów, Andrychów.
Towarzystwo chrześc. tkaczy, płócienek kolorowych i bawełniane drechli, Andrychów.
Rudolf Fuchs, fabryka sukna, Biła.
Edmund Hahn, wyrób tow. płóc. „
Karol Hess, wyrób fabr. sukna „
Rudolfi Strzygowski, sukiennictwo Biła.
Brzek Marcin, tkacz, Błażowa.
Potocki Roman hr. folusz, Brzoza król.
Jan Kociński, przędz. sukna, Kęty.
Zajaczek F. i E. Lonkosz, i sukna „
Jan Sager, wyrób taleśów i chustek wełnianych, Kołomyja.
Towarzystwo tkaczy, Komarno.
Mieczysław Gonet, „
Korczyn.
Michał Miesowicz, „
Tow. tkackie św. Sylwestra „
Mordko Hildmann, taktwo, Kossów.
Jakób Gronfeld, wyr. taktwo, Kraków.
Tow. akc. wyr. tkack. i sukna, Łańcut.
Zipser Edw. i Syn, fabr. s.
Pludzar i Brüll, przędzalnia wełny, pralnia sukna, Mikuszowice.
Suchy Rudolf, karbonizowanie sukna, i siekanie wełny, Mikuszowice.
Leser bracia i Sp., mechaniczna przędzalnia konopi i juty, Podgórze.
Towarzystwo produkcyjne i handlowe, folusz, Rakszawa.
Spółka tkacka, wyrabia płótna, bieliznę stołową, dywany, ręczniki, chusteczki, materace na ubrania, Rychnaw.
W. Sznajdrowicz, serdaki, guńki, utanki zakopańskie etc., Zakopane.
Pollak, serdaki, guńki, utanki zakopańskie etc., Zakopane.
Józef Romanowicz, wyrób sukna szalańskiego i góralskiego, Żywiec.
- Wata:** Bernard Deutsch i Syn, Biła.
Buchen Zofia, Buczkowice.
- Wapno:** Wapiennik lwowskich techników „Cuniów-Zesyce” (biuro Lwów).
Wolnger i Spka, Korościatyn.
Dr. Byk Glinna Nawaryna.
Liban Władysław, Podgórze.
- Wiertnicze narzędzia:** Kohut Karol, Nawojowa.
Perkins, Stryj.
Gal. Towarzystwo budowy wagonów i maszyn, Sanok.
Wolski, Schodnica.
- Wody mineralne:** Rząca i Chmurski, Kraków.
- Zabawki:** Szkoła krajowa, Jaworów.
- Zapalki:** Bracia Lipszyc, Skole.